

Folkbildning med asylsökande 2016

— Svenska från dag ett och Vardagssvenska i studieförbund och folkhögskolor

Folkbildning med asylsökande **2016**

— Svenska från dag ett och Vardagssvenska i studieförbund och folkhögskolor

Publicerad av Folkbildningsrådet
Andra tryckningen

FÖRFATTARE: Mats Bernerstedt, Marie Håkansson
OMSLAGSILLUSTRATION: Emma Hanquist
GRAFISK FORM: Pasadena Studio
TRYCKERI: Billes Tryckeri, 2017
ISBN: 978-91-88692-63-4

www.folkbildningsradet.se

Förord

De senaste två åren har Sverige tagit emot ett stort antal flyktingar. Antalet asylsökande var 163 000 under 2015 och 29 000 under 2016. Många myndigheter har involverats och det civila samhället har mobiliserat till stöd och hjälp för flyktingarna.

Staten har samtidigt infört ett särskilt statsbidrag för folkbildningsinsatser för asylsökande. Syftet med bidraget är att ge en meningsfull sysselsättning under asyltiden och att påskynda en framtida etablering i arbets- och samhällslivet för dem som beviljats uppehållstillstånd. Verksamheterna ska stärka kunskaper i svenska språket och om samhället.

Från och med hösten 2015 har studieförbunden genomfört verksamhet med stöd av statsbidraget och från och med hösten 2016 även folkhögskolorna. Folkbildningsrådet har fördelat bidraget och beslutat om villkor för verksamheterna Svenska från dag ett och Vardagssvenska.

Folkbildningsrådet ska till regeringen lämna en sammanfattande redogörelse för den verksamhet som det utbetalade bidraget har använts till under 2016 och, om möjligt, ge en samlad bedömning av bidragets effekter i förhållande till dess syfte. Den här uppföljningsrapporten innehåller Folkbildningsrådets återrapportering till regeringen.

Uppföljningen har genomförts av Mats Bernerstedt, Uppdrag Rörelse, och Marie Håkansson, m-dok.

Stockholm 30 mars 2017

Maria Graner

Generalsekreterare

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	7
Genomförande av uppföljningen	11
Rapportens disposition	12
1 Asylverksamheterna 2016 i siffror	13
1.1. Deltagare och arrangemang	13
1.2. Spridning i landet	15
1.3. Ämnen	16
2 Resultat i förhållande till asylverksamheternas syften	17
2.1. Att stärka kunskaper i svenska språket	17
2.2. Att stärka kunskaper om samhället	21
2.3. Att främja deltagandet i arbetslivet	23
2.4. Att främja deltagandet i samhället	25
2.5. Att ge meningsfull sysselsättning	29
3 Genomförande och utmaningar	33
3.1. Hur fungerade folkbildningens metoder?	33
3.2. Vilka läromedel användes?	36
3.3. Vilka blev ledare och lärare?	37
3.4. Vilka lokaler användes?	39
3.5. Hur rekryterades deltagarna?	40
3.6. Vilka problem uppstod?	46
3.7. Hur synliga har anordnarna varit?	49
3.8. Hur har verksamheten kvalitetssäkrats?	50

3.9. Vilken roll har civilsamhället haft? - - - - -	51
3.10. Hur har studieförbunden och folkhögskolorna påverkats? - - - - -	52
4 Analys och slutsatser - - - - -	55
4.1. Att stärka kunskaper i svenska språket och om samhället - - - - -	55
4.2. Att främja deltagande i arbetslivet och i samhället - - - - -	56
4.3. Att ge en meningsfull sysselsättning - - - - -	57
4.4. Effekter av verksamheten - - - - -	58
4.5. Folkbildningens metoder - - - - -	59
4.6. Rekrytering av deltagare - - - - -	61
4.7. Kvinnors deltagande - - - - -	61
4.8. Regler och administration - - - - -	62
4.9. Civilsamhällets roll - - - - -	62
4.10. Verksamhetens effekter på studieförbund och folkhögskolor - - -	63
4.11. Hur studieförbund och folkhögskolor vill gå vidare - - - - -	64
5 Bakgrundsinformation - - - - -	65
5.1. Särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare - - - - -	65
5.2. Folkbildningsrådets fördelning av statsbidraget för asylverksamheterna - - - - -	69
Bilaga A: Antal unika deltagare per verksamhetstyp och kommun - - - - -	74
Bilaga B: Tabell över asylverksamheten länsvis - - - - -	81
Bilaga C: Tabeller över fördelning av bidrag 2016 - - - - -	82
Bilaga D: Uppdragsbeskrivning - - - - -	84
Uppföljning av folkbildningsverksamhet med asylsökande 2016 - - - - -	84

Sammanfattning

I juni 2015 fattade riksdagen beslut om ett nytt ramanslag – 14.3 Särskilda insatser för folkbildningen. Därmed fick folkbildningen medel för verksamhet med asylsökande och vissa nyanlända invandrare. Hösten 2015 genomfördes denna verksamhet, Svenska från dag ett, av studieförbunden. Anslaget var 105 miljoner kronor.

Under 2016 utökades anslaget till 212 miljoner kronor. Totalt disponerade Folkbildningsrådet 262 miljoner kronor, varav 50 miljoner kronor överfördes från anslaget 2015. Från höstterminen omfattades även folkhögskolorna och ytterligare en verksamhet, studiecirkeln Vardagssvenska, kunde arrangeras av studieförbunden.

Syftet med statsbidraget är enligt förordningen (2015:521) om statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare ”att ge en meningsfull sysselsättning under asyltiden och påskynda en framtida etablering i arbets- och samhällslivet för dem som beviljats uppehållstillstånd”. Enligt förordningen ska statsbidraget ges till ”avgiftsfria verksamheter som syftar till att stärka kunskaper i svenska språket och om samhället och till att främja deltagande i arbets- och samhällslivet för asylsökande”.

Materialet för uppföljningen av 2016 års verksamhet för asylsökande, nedan kallad asylverksamheten, har bestått av intervjuer med deltagare och verksamhetsansvariga, studieförbundens och folkhögskolornas återrappor- teringar samt verksamhetsstatistik.

I följande punkter presenteras uppföljningens slutsatser och därmed också de resultat och effekter som kunnat konstateras eller som verksamheten kan komma att förväntas ge.

1. Insatsen nådde en stor del av de asylsökande. Under 2016 deltog närmare 80 000 personer i folkbildningens verksamhet för asylsökande. Målgruppens

storlek var 140 000–145 000 Det innebär att en stor andel av de asylsökande tog del av insatsen, cirka 55 procent. En viss överlappning finns mellan studieförbund och folkhögskolor då många asylsökande deltog i flera olika arrangemang under året. Verksamheten har bedrivits i 271 kommuner.

2. Syftet att ge de asylsökande en meningsfull väntan måste anses väl uppfyllt.

Deltagarna säger att det har varit viktigt för dem att delta både för att få kunskaper och för att motverka den ohälsa som en lång väntan på asylbesked kan innebära. Den samlade effekten torde vara betydande eftersom en så stor andel av de asylsökande deltog i verksamheten. Verksamheten har utifrån folkbildningens förhållningssätt anpassats efter deltagarnas behov.

3. Deltagarna har tidigt kommit igång med att lära sig svenska. Deltagarnas språkutveckling är tydlig. Språkstudierna har kunnat ge asylsökande en fördel i de fall de fått uppehållstillstånd och påbörjat svenska för invandrare, sfi. En förkortad tid inom sfi får ses som en viktig effekt.

4. Kunskaper om samhälle och arbetsliv har ofta varit integrerade i kurserna. Verksamheten har haft fokus på språkundervisning men anordnarna har på olika sätt vävt in studie- och arbetsplatsbesök och information och diskussioner om bland annat rättighetsfrågor och föräldraskap. Sju procent av studiecirklarna i Svenska från dag ett hade jämställdhet som huvudämne.

5. Folkbildningens asylverksamhet påskyndar etableringen. I stället för att endast fördriva tiden i många månaders väntan på utredningar och beslut har de asylsökande genom folkbildningens verksamheter fått möjligheter att börja lära sig svenska och fått kunskaper om hur det svenska samhället fungerar. Därmed har asylsökande fått redskap för att lättare på egen hand ta sig fram i samhället och deras egenmakt har stärkts. Många deltagare får genom folkbildningen kontakter med människor och sammanhang som kan skapa en känsla av tillhörighet i samhället. Folkbildningens verksamhet kan för många asylsökande skapa en kortare väg in i samhället och till att bedriva studier och få jobb.

6. Kvinnorna kommer igång med etableringen. Utrikes födda kvinnors ställning på den svenska arbetsmarknaden är svag. Därför är det ett viktigt resultat att så många kvinnor har nåtts av folkbildningens tidiga insatser för asylsökande.

de. Andelen kvinnor som deltagit i verksamheten har varit högre än andelen kvinnor som ingått i målgruppen. Det har varit svårare att rekrytera kvinnor än män till kurserna och anordnarna har tillämpat en rad olika strategier för att få kvinnor att delta.

7. Ohälsa gör att många inte deltar. Somliga har avstått från att delta i asylverksamheten med motivet att de inte vet om de får stanna. Men många andra klarar inte av att delta eftersom de är drabbade av psykisk ohälsa eller bär på svåra trauman. Det är också skäl till att vissa avbryter sitt deltagande. Ledarna i verksamheten ställs inför svåra uppgifter när de i gruppen ska hantera personer med trauman. För att nå dessa personer kan det behövas mer resurser, till exempel för uppsökande insatser och kuratorstöd.

8. Studieförbund och folkhögskolor, i nära samspel med civilsamhället, har stort engagemang i asylverksamheten. De tio studieförbund och 74 folkhögskolor som bedrivit asylverksamheten under 2016 har gjort det som en särskild insats som gjorts möjlig genom ett statsbidrag. Samtidigt har egna ambitioner byggts in som kan ha att göra med de uppdrag som finns från huvudmän och medlemsorganisationer. Med början hösten 2015 har studieförbunden snabbt mobiliserat över hela landet för att kunna erbjuda de asylsökande folkbildningsverksamhet. En rad nya läromedel har på kort tid producerats. Utbildningar och nätverk stöttar ledarna i verksamheten. Genom folkbildningens närhet till det nätverk som civilsamhället utgör har asylverksamheten ofta haft tillgång till ett socialt sammanhang. Många ledare i verksamheten har också rekryterats från föreningslivet. För de studieförbund och folkhögskolor som varit involverade i asylverksamheten har den inneburit en lärandeprocess som för många väckt engagemang att göra mer.

9. Folkbildningens metoder fungerar i asylverksamheten. Studieförbund och folkhögskolor anser att de utifrån förutsättningarna har lyckats väl med insatserna. Folkbildningens metodik och arbetssätt uppges ha varit effektiva för att nå de syften som angetts. Folkbildningen tycker att de därigenom gjort skillnad för de asylsökande. Kurserna har präglats av stor variation både till följd av att de anpassats efter deltagarnas behov och av att det varit så många anordnare med olika profiler. Samtidigt som mångfalden varit en tillgång har den bidragit till en spretighet i utbudet. Verksamheten har inte varit samordnad – exempelvis finns det inget gemensamt anmälningsförfarande för

deltagarna och det är svårt att med flera aktörer på samma ställe att få stora grupper nog att göra en nivågruppering efter språkkunskaper. Den fortsatta asylverksamheten behöver innehålla mer samverkan mellan anordnarna.

10. Deltagarna vill ha mer och folkbildningen vill göra mer. Många deltagare vill studera mer och gå snabbare fram, inte minst de som gått i studieförbundens cirklar eftersom cirkeln har begränsningar i hur mycket gruppen kan träffas per vecka. Det har varit vanligt att gå flera olika kurser, men det har ofta inneburit att deltagarna har fått börja om på nybörjarnivå flera gånger. Anordnarna har inte kunnat utlova fortsättningskurser, eftersom det inte funnits beslut om bidrag och om hur stora de i så fall skulle bli. Deras planeringshorisont har varit för kort och det har drabbat progressionen i lärandet för deltagarna. Anordnarna säger sig ha mer att bidra med även efter att asylsökande har fått uppehållstillstånd. De tror att en utvidgning av målgruppen till att också innefatta dem som är i etableringsfasen skulle bidra till en bättre kontinuitet för deltagarna och att den koppling de som anordnare har till civilsamhället och dess sociala nätverk skulle ha stor betydelse även i den fasen. Anordnarna ser också ett problem i att det finns ett eget regelverk för asylverksamheten, till exempel rörande ansökningsförfaranden, rapporteringsrutiner, vilka verksamhetsformer som får användas och att Vardagssvenska och Svenska från dag ett varit åtskilda. Det har medfört att det inte har gått att samordna asylverksamheten och den ordinarie verksamheten med de fördelar det skulle innebära.

Genomförande av uppföljningen

Målet med uppföljningen är att redogöra för studieförbundens och folkhögskolornas verksamhet med asylsökande 2016 och ge en samlad bedömning av bidragets effekter i förhållande till dess syften.

Uppgiften enligt uppdragsbeskrivningen, se bilaga D, är att belysa och beskriva resultat på deltagar- och samhällsnivå, effekter av verksamheterna med asylsökande i förhållande till syfte och mål samt hur verksamheterna påverkat och påverkats av studieförbundens och folkhögskolornas ordinarie folkbildningsverksamhet.

Intervjuer har genomförts med 35 deltagare i studieförbundens och folkhögskolornas verksamheter för asylsökande. Intervjupersonerna har fått uttala sig om resultatet av den verksamhet de deltagit i. Eftersom intervjuerna genomförts under pågående verksamhet är det svårt att uttala sig om långsiktiga effekter för deltagarna. För att ändå fånga något av effekterna har deltagarna fått svara på frågor om hur de i ett längre perspektiv bedömer att den verksamhet de deltar i kommer att påverka dem och deras förutsättningar.

De flesta intervjuer har genomförts med stöd av tolk. De som intervjuades hade olika ursprungsländer, åldrar och utbildningsbakgrund samt hade olika typer av boende. Andelen kvinnor som intervjuades motsvarar andelen kvinnor i Migrationsverkets mottagningssystem vid utgången av 2016, det vill säga strax under en tredjedel.

Intervjudeltagarna är utvalda av verksamhetsansvariga i studieförbund och folkhögskola och är således inte slumpmässigt utvalda. Redogörelsen för deltagarupplevelser består av belysande röster och exempel från intervjuerna men också av studieförbundens och folkhögskolornas återgivande av deltagarupplevelser. Citaten är redigerade för läsbarhetens skull.

Beskrivningen av anordnarnas bild av hur syftet med verksamheten nåtts bygger dels på den skriftliga återslagrapportering som studieförbund och folkhögskolor har gjort till Folkbildningsrådet, dels på intervjuer som har gjorts

med ett fyrtiotal av folkhögskolornas och studieförbundens verksamhetsansvariga på såväl lokal, regional som nationell nivå.

Den statistik som används är hämtad dels från Folkbildningsrådets och Statistiska centralbyråns sammanställningar av 2016 års verksamhet, dels från Migrationsverkets statistik över asylmottagningssystemet.

RAPPORTENS DISPOSITION

Rapporten är upplagd så att i kapitel 1 presenteras verksamhetens resultat i form av siffror, där även en del jämförelsetal har upprättats. Kapitel 2 belyser hur asylverksamheternas syften har uppnåtts med utgångspunkt i deltagarnas, studieförbundens och folkhögskolornas berättelser. Kapitel 3 behandlar verksamhetens genomförande, dess förutsättningar och de utmaningar som anordnarna har stött på. I kapitel 4 görs en samlad bedömning av effekterna utifrån en analys av de föregående kapitlen.

I kapitel 5 lämnas bakgrundsinformation.

1 Asylverksamheterna 2016 i siffror

1.1. DELTAGARE OCH ARRANGEMANG

Studieförbundens och folkhögskolornas asylverksamhet 2016 beräknas ha nått närmare 80 000 personer. I målgruppen ingick cirka 140 000–145 000 personer av dem som fanns i Migrationsverkets mottagningssystem under året.

Det innebär att folkbildningens asylverksamhet 2016 nådde över 55 procent av målgruppen.

Tabell 1. Antal arrangemang, timmar, deltagarveckor, deltagare och unika deltagare

Verksamhetstyp	Arrangemang Cirklar, kurser m m	Studietimmar (tim) / deltagarveckor (dv)	Deltagare totalt	^{1 2} Unika deltagare
Vardagssvenska, studieförbund	2 549	102 994 tim	29 925	19 848
Svenska från dag ett, <i>studieförbund</i>	16 586	488 834 tim	185 160	61 891
Svenska från dag ett, <i>folkhögskola</i> .	226	23 343 dv	3 436	3 436
Summa	19 361	-	218 521	-

- 1 Unika deltagare har med säkerhet bara kunnat räknas på varje verksamhetstyp för sig. Individer kan därför ha deltagit i både Svenska från dag ett, Vardagssvenska eller Svenska från dag ett vid folkhögskola.
- 2 Antal deltagare vid folkhögskola baseras på de tillfälliga personnummer som skolorna tilldelar deltagare vid registrering i verksamhetsrapporteringsystemet. Det kan finnas enstaka personer som deltagit i mer än en folkhögskolas verksamhet och då registrerats med olika personnummer

Studieförbundens verksamhet Vardagssvenska har enbart bestått av studie-cirklar, medan en mindre del av Svenska från dag ett också arrangerats som

annan folkbildningsverksamhet. Totala antalet studieförbundsarrangemang i asylverksamheten 2016 var 19 135, varav 2 300 var annan folkbildningsverksamhet. Folkhögskolornas 226 kurser fördelades sig på 166 långa kurser (minst 15 dagar) och 60 korta kurser.

Studieförbundens arrangemang omfattade sammanlagt 591 828 studietimmar, medan folkhögskolorna stod för 23 343 deltagarveckor.

Antalet deltagare räknat på alla arrangemang var närmare 220 000. Många har deltagit i flera kurser, vilket gör att antalet personer – unika deltagare – var färre. Unika deltagare har av administrativa skäl bara kunnat räknas på varje verksamhetstyp för sig och individer kan ha deltagit exempelvis både i folkhögskolekurs och Vardagssvenska, vilket gör att det inte går att få fram en exakt siffra på antalet unika deltagare. Uppskattningsvis var det närmare 80 000 personer som deltog i folkbildningens asylverksamhet under året.

Det går inte att exakt ange målgruppens storlek eftersom den ändrats i princip varje dag under året. Nya asylsökande har tillkommit, andra har fått uppehållstillstånd, varav en del bor kvar på anläggningsboenden och därmed ingår i målgruppen. Målgruppen har dessutom varit olika för de olika verksamheterna där nedre åldersgräns för Vardagssvenska var 18 år och för Svenska från dag ett i studiecirkel 13 år. Målgruppens storlek har uppskattats med utgångspunkt från dem som ingick i Migrationsverkets mottagningssystem den 1 januari 2016. Efter att ha räknat bort personer under 13 år, avgjorda ärenden, utgångna uppehållstillstånd et cetera och lagt till dem som under året tillkommit som asylsökande återstår 140 000–145 000 personer.

Av dessa deltog alltså cirka 80 000 i folkbildningens kurser, vilket innebär att ungefär 55 procent av målgruppen deltog i kurserna.

Kön

I Migrationsverkets mottagningssystem var andelen kvinnor 31,1 procent i början av året och 31,5 procent i slutet av året. När barnen räknats bort är en uppskattning att andelen kvinnor i målgruppen för folkbildningens asylverksamhet var 25–27 procent vid ingången av året, cirka 37 procent bland de under året tillkommande och 28–30 procent i hela målgruppen vid utgången av året.

Andelen kvinnor som deltog i folkbildningens asylverksamhet var något högre än i målgruppen. Som visas i nästa kapitel i rapporten har studieförbund och folkhögskolor särskilt bemödat sig om att rekrytera kvinnor till verksamheten.

Tabell 2. Könsfördelning hos deltagarna (procent).¹

Verksamhetstyp	Andel kvinnor	Andel Män
Vardagssvenska, studieförbund	32	68
Svenska från dag ett, <i>studieförbund</i>	30	70
Svenska från dag ett, <i>folkhögskola</i>	34	66

1 Beräkningen är gjord på totala antalet deltagare, ej på unika deltagare.

Ålder

Bland de asylsökande är många i yngre åldrar. Den största andelen finns i ålderskategorin 16–17 år. Dessa och de ännu yngre omfattas av rätten att gå i skola och förskola på samma villkor som andra barn som bor i Sverige. Dessa åldrar har ändå delvis ingått i målgruppen för folkbildningens asylverksamhet men det är troligt att det mest är personer som är 18 år och äldre som deltagit.

Registreringen av åldrar inom folkbildningen följer en grov indelning, varför det är svårt att dra några långtgående slutsatser om åldersfördelningen. Troligen var cirka 25–30 procent av deltagarna under 25 år och i princip alla övriga i åldern 25–65 år.

1.2. SPRIDNING I LANDET

Kommunerna

Folkbildningens asylverksamhet bedrevs i 271 av Sveriges 290 kommuner. I bilaga A redovisas antal unika deltagare i de olika verksamhetstyperna per kommun. En viktig faktor för hur verksamheten har fördelat sig är placeringen av landets anläggningsboenden. Nästan två tredjedelar av studieförbundens verksamhet fanns utanför städerna och deras förorter. Flest deltagare i förhållande till kommunens befolkning fanns i Götene, Ånge, Laxå, Ljusnarsberg och Norberg.

Länen

Folkbildningens asylverksamhet bedrevs i alla län. I bilaga B redovisas verksamheten länsvis och jämförs med antal personer i Migrationsverkets mottagningssystem. Tabellen visar att på länsnivå fanns det verksamhet i tämligen god proportion till varje läns andel av personer som ingick i Mig-

rationsverkets mottagningssystem. Undantaget är Stockholms län, som hade 12–13 procent av de asylsökande men endast 6 procent av folkbildningens asylverksamhet.

1.3. ÄMNEN

Studieförbund och folkhögskolor använder en ämneskategorisering som även tillämpats på asylverksamheten. Inom Vardagssvenska rapporterades 91 procent av cirkelarna som ämnet svenska. 5 procent av cirkelarna rapporterades som ämnet jämställdhetsfrågor och 4 procent som andra samhällsfrågor.

I Svenska från dag ett hade 77 procent av studiecirkelarna svenska som ämne. 7 procent hade ämnet jämställdhetsfrågor och 11 procent rapporterades som andra samhällsfrågor. 3 procent var estetiska ämnen och 3 procent övriga ämnen.

Sett utifrån ämnesrapporteringen har studieförbundens verksamhet legat nära syftet med verksamheten, att ge kunskaper i svenska språket och i samhällsfrågor. Det är uppenbart att jämställdhetsfrågor getts särskild prioritet – antalet cirkel med det ämnet är mer än dubbelt så stort i asylverksamheten som i den ordinarie verksamheten.

Av folkhögskolornas asylverksamhet räknat på deltagarveckor var 56 procent språk, 37 procent hade kategorin bred ämnesinriktning och 7 procent rapporterades som övriga ämnen.

2 Resultat i förhållande till asylverksamheternas syften

Vad innebar studieförbundens och folkhögskolornas verksamhet för de asylsökande? Uppnåddes syftet med statsbidraget, att ge deltagarna ”en meningsfull sysselsättning under asyltiden och påskynda en framtida etablering i arbets- och samhällslivet”? Var verksamheten sådan att den uppnådde syftet att ”stärka kunskaper i svenska språket och om samhället och främja deltagande i samhälls- och arbetslivet”?

I detta avsnitt redovisas syfte för syfte deltagarnas synpunkter angående resultaten av verksamheten. På det följer anordnarnas, det vill säga studieförbundens och folkhögskolornas, bild utifrån vad de skrivit i sina återrapporteringar och utifrån de intervjuer som gjorts med verksamhetsansvariga.

2.1. ATT STÄRKA KUNSKAPER I SVENSKA SPRÅKET

Deltagarnas bild

De flesta kurser som anordnats med stöd av det särskilda bidraget för asylsökande har haft studier i det svenska språket som huvudinriktning. Ofta har kurserna gjort studiebesök eller haft gäster. Hantverk och matlagning kan ha varit ämnet för kursen, men syftet har i allmänhet varit vidare och inkluderat studier i och praktiserande av svenska språket.

Deltagarna vittnar om språkliga framsteg. Vissa har varit många månader i Sverige men upplevde stora skillnader då de fick gå en kurs:

- Den stora skillnaden är att till exempel om någon pratar med en, att man förstår, man kan prata själv, fråga. Man kan läsa tidningen. Man har förstått själva samhället mer.

Många deltagare är mycket ivriga att lära sig svenska. De söker alla tillfällen att lära sig. Många går flera kurser efter varandra eller parallellt.

- Jag vill ta tillvara varje möjlighet som erbjuds.

Deltagarna försöker praktisera svenska språket i olika situationer utanför kurserna, även om de endast gått kurser som varat ett fåtal studietimmar. Så här säger en äldre deltagare om i vilka sammanhang han nu talar svenska:

- Ja, på olika ställen, till exempel på boendet med personalen, med kocken, med den som serverar mat, till exempel om jag vill ha mindre mat eller om jag inte vill ha det eller det andra, eller om jag vill ha mer. Och sen om jag behöver någonting på boendet. När jag går till läkare kan jag boka tid nu själv, boka tid och säga vad det handlar om. Om jag har ont i magen, huvudet, hjärtat. Eller när vi går och handlar kan jag fråga om priset och sånt, eller när jag ska åka buss kan jag fråga folk vilken buss som åker vart.

De flesta berättar att de aktivt försöker hitta tillfällen att prata svenska och att de tar alla chanser som erbjuds.

- Ja, vi talar svenska varje dag, lite då och då, till exempel när vi går på biblioteket, när vi går till banken eller när vi handlar, då får vi möjlighet att träna språket.

Kurserna har haft stor betydelse för deltagare som länge varit asylsökande och som tidigare inte fått möjlighet att läsa svenska. Det är vanligt att försöka lära sig svenska genom internet eller mobilen, men det upplevs av många som svårt. Kurserna ger en rytm och en struktur i lärandet.

- Innan den här kursen började, så läste vi lite svenska hemma, och lyssnade på Youtube och sånt, men det var inte så bra. Men när vi är här och vi läser och vi gör läxor och vi får feedback, då blir man mer motiverad. Hade inte det här funnits så hade vi inte lärt oss.

När deltagarna ombeds reflektera över vad kurserna har för betydelse för deras framtid är svaret ofta givet. Språket är nyckeln till deras framtid i Sverige.

- Jag tänker att språk är det viktigaste av allt. Vi måste försöka få språket först. När man kan prata svenska kan man skapa relationer med svenskarna. Man kan gå ut i samhället, man kan hitta arbete, man kan hitta praktik kanske. Man kan göra allting när man kan prata svenska. Vi vill inte förlora tiden.

Överlag är deltagarna mycket positivt inställda till verksamheten och möjligheten att lära sig svenska, men viss kritik framkommer i intervjuerna. Många upplever att de hade kunnat lära sig ännu mer svenska om kurserna varit upplagda så att det hade blivit en bättre progression i lärandet, det vill säga möjligheten att bygga vidare på de kunskaper som redan förvärvats.

Studieförbundens bild

Huvudinriktningen för studieförbundens verksamhet har varit språkinläring. I Svenska från dag ett har ambitionen ofta varit att vidga språkkunskaperna genom en mångfald olika aktiviteter där deltagarna fått tillämpa språket. I Vardagssvenska har det varit mer strukturerad och traditionell språkundervisning. Oavsett kursinriktning konstateras att deltagarna har gjort framsteg.

- Deltagarnas språkutveckling är tydlig.

En tydlig indikator på att en effektiv språkinläring skett är att deltagare sedan de fått uppehållstillstånd har kunnat börja på svenska för invandrare, sfi¹, på en högre nivå direkt, vilket flera av studieförbunden observerat:

- Vi har återkommande fått positiv respons av sfi-deltagare som tidigare deltagit i asylverksamheten. De uttrycker att de haft stor nytta av sin språkutbildning och känner att de ligger ett steg före dem som inte har haft den möjligheten.

Studieförbund uppger att många deltagare, genom kursernas upplägg, fått ett större självförtroende som medfört att det blir lättare att komma igång med språket. De menar också att de allra flesta deltagarna är mycket nöjda med möjligheten att få börja lära sig svenska. Många vill mötas oftare och vill ha en fortsättning på kursen de gått.

1 Sfi-utbildningen består av tre olika studievägar som riktar sig till personer med olika bakgrund, förutsättningar och mål. Studieväg 1 utgörs av kurserna A och B, studieväg 2 av kurserna B och C samt studieväg 3 av kurserna C och D. De fyra kurserna tydliggör progressionen inom utbildningen. Studieväg 1 vänder sig i första hand till personer med mycket kort studiebakgrund och studieväg 3 till dem som är vana att studera. En elev kan avsluta utbildningen inom sfi efter respektive kurs eller studieväg men intentionen är att alla elever ska ges möjlighet att studera till och med kurs D. (Kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare. Kursplan och kommentarer. Skolverket 2012)

Folkhögskolornas bild

Svenska från dag ett har inom de flesta folkhögskolor haft fokus på språkinläring, även om variationerna har varit stora i fråga om genomförande och metoder – allt från språkcafé någon gång i veckan till en termins heltidsstudier utifrån sfi-läroplan förekommer. Folkhögskolorna bedömer överlag att verksamheten varit lyckad för deltagarna:

- Deltagarna har avsevärt förbättrat sina kunskaper i svenska.

De flesta har inte gjort någon systematisk mätning av deltagarnas framsteg, men menar sig ändå kunna se att deltagarna utvecklats positivt. De stödjer sig på att deltagarna är nöjda och kommer till undervisningen, och på att de märker att deltagarna vågar använda språket mer och att de klarar olika språkliga situationer.

Många betonar svårigheten att bedöma framsteg eftersom deltagarnas individuella förutsättningar har varit så olika.

- Positivt utfall för alla, dock har de med längst skolutbildning kommit längst i sin språkutveckling.

Även om folkhögskolornas kurser inte har haft specifika språkliga mål att uppnå har det dock förekommit att mål ställts upp och att de har utvärderats, såsom i en verksamhet för döva asylsökande:

- Att kunna använda sig av teckenspråkstolk är en förutsättning för döva att kunna vara delaktiga i samhället. Det är med stolthet vi konstaterar att samtliga våra deltagare har uppnått detta.

En del folkhögskolor har bedrivit Svenska från dag ett utifrån läroplanen för sfi. Några av dessa skolor har också betygsrätt och har utfärdat sfi-betyg.

- De flesta hade uppnått nivå B eller C, och någon enstaka till och med helt avslutade sfi-studier.

2.2. ATT STÄRKA KUNSKAPER OM SAMHÄLLET

Deltagarnas bild

Deltagarna har i första hand uppfattat att de gått en språkkurs. En del upplever inte att de har fått så mycket samhällsinformation som de önskat.

- Jag vill lära mig mer om samhället, hur folket i Sverige lever och har levt innan, och lite om kultur och andra saker i Sverige, och lite om lagar i Sverige, vad man får göra och inte får göra.

När deltagarna berättar om vad deras kurser har innehållit framgår att de som regel har innehållit inslag som hjälper dem att förstå det svenska samhället, men kanske mest i form av vad som krävs i vardagslivet. En deltagare svarar så här på frågan om det ingår mycket samhällsinformation i kursen:

- Nej, faktiskt inte, utan mer sånt som berör våra vardagliga saker. Det är mest det vi pratar om.

Inslag i kurserna såsom studiebesök och gästande informatörer har förekommit, vilket har bidragit till att vissa kurser har fått ett mer samhällsrelaterat innehåll.

- Vid två tillfällen har vi varit på fotboll, och vid ett tillfälle har vi varit hos brandkåren. Och vid ett tillfälle har vi varit på konsert.

Studieförbundens bild

Studieförbunden uppger att både språkstudier och samhällsinformation har ingått som viktiga delar i de flesta kurser. Det har också förekommit kurser med enbart samhällsinformation.

Många verksamheter har haft inslag där de asylsökande fått information om och fått diskutera företeelser, regler och lagar i Sverige. Det har ofta rört sig om föräldraskap, jämställdhet och hur det demokratiska samhället fungerar.

- I de cirklar där vi har haft samhällsinformation har det lett till ökad medvetenhet om de demokratiska värdena.

Här skiljer sig studieförbundens bild från deltagarnas, som ju inte upplever att samhällsinformationen har varit ett så tydligt genomgående tema som studieförbunden säger och som framgår av ämnesstatistiken i kapitel 1. Detta kan möjligen förklaras med att samhällsinformationen skymts av att språkinläringen i sig varit krävande. Delvis bekräftas detta då studieförbunden i flera fall har gjort erfarenheten att det varit svårt för deltagarna att tillägna sig samhällsinformation som ges på svenska. Därför har den på många håll kommit att ges på modersmålet, och då är det möjligt att den inte sett som en del av studiecirkeln. Studieförbunden uppger att verksamheten ofta innehåller studiebesök och att olika personer bjuds in.

Återkopplingar finns från tidigare deltagare som fått uppehållstillstånd och som nu säger att de värdesätter att de tidigt fått en förståelse av det svenska samhället.

Folkhögskolornas bild

Information om skola, barnomsorg, vård, myndigheter, jämställdhet, allemansrätt, styrelseskick, svenska seder och bruk med mera har på olika sätt ingått i verksamheten. I de flesta fall har samhällskunskap varit en integrerad del av språkundervisningen.

- Språkinläring och inläring om samhället har integrerats. De har fått en inblick i hur svenska samhället fungerar, vilka myndigheter och organisationer som finns och vilka vägar det finns in i studie- och arbetsliv.

Några har haft en särskild samhällskunskapslärare och en särskild lärobok i samhällskunskap. Samhällsinformation på deltagarnas hemspråk har förekommit. Några folkhögskolor har haft temadagar till exempel om svensk skola eller svensk sjukvård, ibland tillsammans med folkhögskolans övriga elever. Andra har jobbat med veckoteman såsom vård, skola, mat, mänskliga rättigheter och natur.

Studiebesök har ofta ingått i kurserna, och i några fall har inbjudna gäster från exempelvis någon myndighet kommit till gruppen.

- Flera studiebesök har gjorts, bland annat på biblioteket, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan.

De flesta menar att deltagarnas förståelse för det svenska samhället har ökat.

2.3. ATT FRÄMJA DELTAGANDET I ARBETSLIVET

Deltagarnas bild

Många deltagare gör tydliga kopplingar mellan att behärska svenska språket och att komma in i arbetslivet.

- Man lär sig språk så att man kan hitta jobb och bli etablerad i samhället.
- Om man inte kan svenska språket, då kan man inte jobba heller, och man kan inte åka någonstans och klara sin vardag.

Direkta insatser som gäller främjande av deltagande i arbetslivet är inte de mest framträdande i kurserna, även om de ibland innehåller kunskaper om svenskt arbetsliv, om hur man söker jobb och om arbetsförmedlingens roll. Att skriva meritförteckning och personligt brev är exempel på sådana aktiviteter.

- Ja, det var perfekt. Vi har lärt oss att skriva cv och våra lärare har rättat det. Jag tror att det är jättebra, för vi kan kanske använda det på Arbetsförmedlingen.

Besök på Arbetsförmedlingen eller arbetsplatsbesök verkar ha förekommit sparsamt. Men i några fall har kurserna innehållit andra aktiviteter som syftat till att ge deltagarna kunskaper och kontakter de kan behöva i arbetslivet och för att kunna etablera sig i Sverige.

Så här berättar en man som tillsammans med sin studiegrupp har besökt en jobbmässa:

- De hjälper oss faktiskt att få kontakter med andra, men de kan inte garantera att man kan få jobb i framtiden.

Ett fåtal kurser har haft en uttalad yrkesinriktning och där har språkkursen ingått i ett samarbete med arbetsgivare:

- När jag praktiserade så var den här kursen en del av praktiken.

Det finns en hel del exempel på att studieförbund och folkhögskolor har erbjudit praktikplats inom ramen för verksamheten för asylsökande.

- Jag kommer hit för att jag går bredvid en lärare, en cirkelledare, här och hjälper läraren och eleverna som kommer hit. Det är en nybörjargrupp, de kan inte prata svenska, men flera av dem pratar persiska. Alltså jag kommer hit fyra gånger i veckan och hjälper dem.

Studieförbundens bild

Studieförbundens aktiviteter inriktade specifikt på att främja deltagandet i arbetslivet har varit ganska begränsade. Det har förekommit studiebesök på Arbetsförmedlingen och på olika arbetsplatser. Verksamheterna sägs ha gett deltagarna en första inblick i hur man ska gå till väga för att etablera sig på arbetsmarknaden.

Studieförbunden hävdar att verksamheten med de asylsökande, både Svenska från dag ett och Vardagssvenska, förbättrar förutsättningarna för deras framtida liv i Sverige i vid mening.

- Vi tycker att vi har bidragit till båda uppdragens mål och syfte och att deltagare haft en meningsfull sysselsättning, utvecklats språket och lärt sig mer om svenska samhället vilket underlättar en framtida etablering.

Ett fåtal studieförbund har bedrivit yrkesinriktad verksamhet i samverkan med sina medlemsorganisationer. Till exempel har Vardagssvenska kombinerats med praktik inom jordbruk eller grön näring. Förhoppningen är att deltagarna ska kunna gå vidare till yrkes-sfi och yrkesutbildning inom trädgårdsnäringen. Studieförbunden har även erbjudit praktikplatser inom sina egna organisationer.

Asylverksamheten har i vissa fall medfört att deltagare har kunnat gå ut i arbetslivet. Några studieförbund berättar om deltagare som efter att ha fått uppehållstillstånd har fått jobb direkt.

Folkhögskolornas bild

De flesta folkhögskolor har inte genomfört några särskilda arbetslivsinriktade aktiviteter utan menar att det är språkinläringen i sig som främjar deltagande i arbetslivet. Det finns dock undantag. I några grupper har man ägnat sig åt att skriva cv och ansökningsbrev, och man har tränat på att göra en anställningsintervju. Vid något tillfälle har folkhögskolans studie- och yrkesvägledare medverkat i kursen. Arbetslivsinriktade studiebesök, till exempel på jobb- och utbildningsmässor eller lokala företag kan ha ingått. På en folk-

högskola bjöds en representant för ett stort svenskt företag in till gruppen för att berätta om hur det är att jobba där.

Några skolor uppger att deltagarna har praktik.

- De har fått kunskaper om olika arbetsplatser inom kommunen, både privata, kommunala samt inom landstinget. Två deltagare har fått praktik på ett av de besökta företagen.

Det är dock oklart om praktiken har anordnats inom ramen för Svenska från dag ett och om den på så sätt är en del av verksamheten. I många fall verkar det snarare som om det är kommunen eller frivilligorganisationer som hjälper de asylsökande att hitta praktikplatser.

- Flera har lämnat kursen på grund av att de fått praktik eller jobb. Vi tror att vi lyckats bygga upp ett så pass funktionellt språk och en trygghet så att de vågat ta steget och söka jobb.

Fem folkhögskolor har satsat på yrkesprofilerad Svenska från dag ett. Några av dessa har antagit personer som redan har en yrkesutbildning, i dessa fall lärarutbildning och vårdutbildning, och arbetsplatsbesök har ingått och i något fall praktik. De andra folkhögskolorna har vänt sig till deltagare utan särskild yrkesbakgrund och har erbjudit Svenska från dag ett med inriktning mot arbete i restaurang, hotell eller byggbranschen. Kurserna har genomförts i tätt samarbete med lokala företag.

- Många av dem som deltagit i Hotell och städ, har fått anställning inom hotellbranschen. Yrkessvenskakurserna har gett unika möjligheter till livsförändring. Vi är själva förvånade över det positiva utfallet.

En folkhögskola har erbjudit körskolesvenska i syfte att främja deltagarnas möjligheter att komma ut på arbetsmarknaden.

2.4. ATT FRÄMJA DELTAGANDET I SAMHÄLLET

Deltagarnas bild

Deltagarna i kurserna har ofta en insikt om vikten av att, utöver att lära sig språket, vara en aktiv deltagare i samhället.

- Det är så klart viktigt, det här att lära sig språket, att vara med i samhället, det här med att utveckla sig och så.

Kurserna ger kontakter med andra deltagare och med ledarna. Kontakter i övriga samhället får de på andra sätt, inte minst genom att delta i civilsamhällets olika aktiviteter. I intervjuerna är det oftast kyrkorna som nämns.

- I kyrkan har vi träffat några som pratar med oss och de är jättesnälla och hjälper oss. Vi får kläder från kyrkan eller vi pratar med svenskar som jobbar där, det är personal i den verksamheten eller kyrkan.

Att delta i samhället har också att göra med den egna attityden och viljan att bli integrerad i Sverige, vilket en deltagare uttryckte så här:

- Det är mycket viktigt för mig att när man kommer till ett samhälle, ett land, så måste man behärska deras språk och anpassa sig för att bli en del av samhället och deras sätt och skaffa jobb och leva med dem och smälta in.

Många av deltagarna har kontakter av olika slag i samhället. De har inte främst fått dessa kontakter genom studieförbund och folkhögskolor men möjligen stimulerats och fått redskap för att ta dem. Civilsamhällets och kommunernas olika mötesplatser och aktiviteter spelar en stor roll för många deltagare. Särskilt språkkaféer och bibliotek nämns.

Studieförbundens bild

För många asylsökande är studiecirkeln den första djupare kontakten med svenskar och därmed en slags ingång i samhället. Studieförbunden framhåller att verksamheten bidrar till att bygga kulturell och social kunskap och att den skapar nätverk mellan människor.

Studieförbunden har bland annat samverkat med andra aktörer för att ge de asylsökande möjligheter att lära känna närsamhället. Ett studieförbund motiverar sitt samarbete med kommunen och en hjälporganisation för att introducera deltagarna i traktens "livsstil, kultur, näringsliv och förvaltning" så här:

- Vi vill motarbeta och bryta tristess och hotellsjuka med kunskap och samvaro, glädje och aktivitet.

Verksamheterna sägs vara utvecklande både socialt och kunskapsmässigt för deltagarna.

- I väntan på besked fungerar studiecirkarna som en social motor där deltagarna får träffa personer som de annars kanske inte hade mött, och samtidigt får de utveckla sina kunskaper om det svenska samhällssystemet och språket.

Ett studieförbund uppger att till skillnad från Vardagssvenska fungerar Svenska från dag ett bättre i integrationssyfte, eftersom den verksamhetstypen ger möjligheter att samverka med föreningar och med studieförbundets övriga verksamhet. Svenska från dag ett kan fungera som en plats för möten mellan asylsökande och personer som är etablerade i Sverige. Asylverksamheten fungerar också som ett insteg i det svenska civilsamhället genom att deltagarna får kontakter med föreningar och deras medlemmar.

- Genom att tidigt komma i kontakt med folkbildningen skapas även positiva bilder av svenskt föreningsliv och dess alla möjligheter.

Flera studieförbund uppger att de stöder asylsökande som vill bilda föreningar, till exempel har asylsökande bildat kvinnoföreningar. En del sådana föreningar har sedan kunnat bli samarbetsparter i genomförandet av verksamheten.

Studiecirkeln som demokratisk metod och som redskap för att påverka sin livssituation lyfts fram.

- Individerna får kunskap och upplevelser som underlättar etableringen och får verktyg att kunna vara med och påverka.

En förutsättning för att kunna delta i samhället är sannolikt att känna trygghet i den osäkra tillvaro det innebär att vara asylsökande. Flera studieförbund säger att de har lyckats skapa en sådan trygghet, ibland formulerat av deltagare som att den asylverksamhet som studieförbundet bedriver är som deras andra hem.

De många tusen ledare som är engagerade i studiecirkarna är för många en viktig koppling till det svenska samhället. Ett studieförbund återger en deltagarröst om detta:

- När jag möter min ledare i mataffären så känner jag mig som en del av er.

Folkhögskolornas bild

Att främja deltagande i samhället har folkhögskolorna i första hand gjort genom studiebesök, som har varit återkommande inslag i Svenska från dag ett i många kurser. Samtidigt skriver några i sina rapporter att de av olika anledningar inte gjorde så många studiebesök som de hade tänkt, och ser det som en brist.

Några har lagt upp ambitiösa studiebesök med guidning på Räddningstjänsten, Försäkringskassan, kommunens miljöstation och så vidare. Många studiebesök har skett i samband med samhällsinformationen, som en förstärkning av det område man för närvarande studerar.

- Vi gjorde studiebesök på IKEA, i samband med lektioner om boende.

Andra har genomfört mer vardagliga studiebesök i affärer och bibliotek eller gjort stadsvandringar.

- Deras förståelse för närsamhället har ökat, vilket bidrar till en ökad känsla av trygghet och säkerhet.

- Många studiebesök har gett god lokalkännedom.

I de fall då Svenska från dag ett inte har varit förlagd till folkhögskolans lokaler har man ofta ordnat ett studiebesök där för att presentera det kursutbud som finns och som kan bli aktuellt för deltagare som får uppehållstillstånd. Även sfi-skolor har besökts. På några håll har man gjort studiebesök med mer kulturell inriktning såsom muséer, utställningar och hantverk.

Där Svenska från dag ett har bedrivits i samma lokaler som övrig verksamhet har ofta hela folkhögskolan nyttjats som en resurs för att främja deltagande i samhället. Genom att deltagarna har varit med i folkhögskolans gemensamma aktiviteter såsom konserter, temadagar, utflykter och föreläsningar har man skapat en känsla av samhörighet och gett deltagarna möjlighet till kontakter med människor som är etablerade i samhället. På en folkhögskola har man ordnat med läxhjälp där eleverna ställer upp på kvällstid för att hjälpa deltagarna i Svenska från dag ett. Folkhögskolans lunchrum och fik, eller pingisbord, blir naturliga samlingsplatser.

- Deras kontaktnät har vuxit och de har lärt känna människor här.

- Viktigt för oss att ge deltagarna möjlighet att knyta kontakter med skolans övriga elever. Det har gjorts med bland annat gemensamma friskvårdsinsatser, estetiskt val, sång och musik samt biljard, pingis med mera för alla på rasterna.

Även i de verksamheter som anordnats av folkhögskolor som är knutna till kyrkor förekommer denna typ av integration.

- Ganska många deltagare har gått in som frivilliga i kyrkans café och som mötesvärdar och får därmed många svenska kontakter.

Att aktivt koppla samman asylverksamheten med civilsamhällets organisationer ser folkhögskolor som ett sätt att ge deltagarna kontakter som de kan ha nytta av även efter kursens slut.

2.5. ATT GE MENINGSFULL SYSSELSÄTTNING

Deltagarnas bild

Det är uppenbart att deltagarna har upplevt kurserna Svenska från dag ett och Vardagssvenska som en meningsfull sysselsättning. De beskriver kurserna som ett effektivt sätt att nyttja tiden som asylsökande, inte bara för dem själva utan också för samhället.

- Jag förlorar inte tid av mitt liv och staten eller kommunen förlorar inte mer pengar.
- Vi använder tiden så mycket bättre. Man är till nytta för sig själv, och också för landet där man bor. Jag är ung. Det är viktigt för mig. Ett år är ett år för mig. Jag vill inte förlora en del av mitt liv.

Kurserna uppskattas då de ger en möjlighet att använda tiden till annat än att bara vänta. Så här svarar en deltagare på frågan vad det betyder att delta i kursen:

- Det betyder mycket för att man använder sin tid på ett konstruktivt sätt. Annars hade det varit tråkigt. Och sen lärarna, de är väldigt duktiga. Ja, det är kul här.

Även om kurserna varit ganska korta ser många av deltagarna dem som viktiga ur ett framtidsperspektiv. Många hoppas också på att kunna komma för-

tare fram när de väl får börja med sfi. Några har också tankar på att just det faktum att de lär sig svenska kommer att öka chanserna att få stanna, de vill visa att de satsar fullt ut på att etablera sig i Sverige.

- Ja, jag vet faktiskt inte just nu hur det kommer att gå med asylprocessen, men om jag ska stanna kvar här i Sverige och bli integrerad här så vill jag helst först lära mig språket. Hur ska jag annars klara mig här i Sverige?
- Det här är en möjlighet. Om vi får uppehållstillstånd så jag kan börja på högre nivå på svenska som andra språk. Det är jättebra.

Meningsfullheten består även i att vara ett föredöme för sina barn, och kanske också att vara på ungefär samma språknivå som barnen som ju ofta redan kan ganska bra svenska efter ett år eller så i Sverige.

- Jag tror att det är bättre att vara aktiv. Det är bra först och främst för en själv, sen är det bra för landet där man bor, och det är bra för barnen också. Barnen, vi är ju förebilder för barnen. Jag och min fru, vi läser boken från lektionerna för barnen eller så läser jag lättlästa böcker vi lånar på biblioteket. När barnen ser att vi är aktiva, så vill de lära sig som vi.

Många pratar också om meningsfullheten på ett psykiskt plan. Att delta i undervisning ger struktur åt vardagen, gör att de kommer upp på morgonen och ger dem något att ägna sig åt. Kurserna håller dem över ytan och gör att de slipper grubblerier och oro för en stund i alla fall. Det finns en tydlig hälsoaspekt.

- Att komma och vara med i den här klassen eller gruppen där de studerar hjälper väldigt mycket. Jag lär mig väldigt mycket och hade det inte funnits så hade jag säkert inte klarat dagen. På det boendet jag bor, i det rummet jag bor just nu, så hade jag fått depression, vilket jag också hade lite förut. Så, ja, det hjälper väldigt mycket.

Samtidigt finns det många som väljer att inte delta eftersom de inte tycker att det är meningsfullt, exempelvis för att de inte vet om de får stanna i Sverige eller inte. Tiden som asylsökande upplevs som svår att fylla med mening.

- När man läser svenska, så finns det ingen glädje, därför att alla tänker på sitt uppehållstillstånd. De är oroliga. De väntar på beslut. De väntar på intervju. Ja, de är oroliga. De flesta säger "när jag får uppehållstillstånd då ska jag börja läsa".

Studieförbundens bild

Studieförbunden säger att asylverksamheten är positiv ur ett hälsoperspektiv. Verksamheten betyder mycket för att deltagarna ska må bra. Studiecirk-larna har varit mötesplatser, ofta utanför asylboendet, och ett avbrott från det vardagliga som det gått att se fram emot. Studieförbunden uppger att verksamheten har bidragit till att deltagare har kunnat stärka sin egenmakt genom att de fått kunskaper om språk och samhälle.

I studiecirk-larna har kulturverksamhet såsom körsång och teater använts för att göra väntetiden meningsfull.

En del deltagare drabbas av psykisk ohälsa under asyltiden. Det försvårar deras möjligheter att lära sig språk och om samhället. Studieförbunden menar att för dessa är verksamheten särskilt viktig. Samtidigt kan ledarna och gruppen ställas inför svåra situationer om någon av deltagarna mår dåligt. Studieförbunden pekar på att de asylsökande är en grupp som kräver mycket resurser och att de ledare som rekryterats ofta inte varit beredda på komplexiteten i uppdraget.

Folkhögskolornas bild

Meningsfullheten beskrivs av folkhögskolorna ofta utifrån den situation de asylsökande befinner sig i. De flesta folkhögskolor menar att verksamheten haft en viktig funktion som ett avbrott. En del har uttryckt att Svenska från dag ett inte bara ger en tillfällig frist från oro utan också har tillfört något som underlättar livet för de asylsökande.

- Viktigt att vi har kunnat bryta isoleringen, få rutiner i vardagen, att de asylsökande får ingå i en gemenskap på skolan och få ett gott bemötande.

Några folkhögskolor betonar den personliga utvecklingen hos deltagarna, de menar att kursen har hjälpt deltagarna till ökad självkänsla.

- Istället för att tappa tilltron till sin förmåga och kapacitet, har de fått möjlighet att utveckla den vidare.

Trygghet, bekräftelse och att ingå i ett sammanhang är andra faktorer som bidrar till meningsfullhet.

- Vår inkluderande metod har resulterat i att deltagarna har fått både meningsfull sysselsättning, orientering i svenskt samhälle och kultur, ett socialt sammanhang att använda svenska språket i och utvecklas, ett socialt nätverk och kamratskap.

3 Genomförande och utmaningar

3.1. HUR FUNGERADE FOLKBILDNINGENS METODER?

Deltagarröster om pedagogiken

Från intervjuerna med deltagarna kan två typer av pedagogisk inriktning urskiljas, båda med fokus på språkinläring. Den ena liknar klassrumsbaserad sfi-undervisning och kan ha högt tempo med genomgångar, läxor, prov och redovisningar. Den andra har mer fokus på det talade språket och arrangeras som språkcafé, där man samtalar om aktuella händelser och lär sig vardagsfraser, ofta i kombination med någon aktivitet. Det finns deltagare som varit med i båda typerna av kurser och som kan jämföra. Båda typerna av pedagogik har sina anhängare:

- Innan gick jag några kurser, men blev uttråkad. Man känner att det är samma rutin och så och sen slutar man. Men här känns det liksom att det är en riktig skola, riktig undervisning, det finns ett mål som man vill uppnå.
- Skillnaden är att där är det en vanlig kurs, man lär sig grammatik och sånt. Men det man lär sig här har man liksom nytta av. För då kan man sitta med varandra och prata, och använda det som man har lärt sig.

En hel del verksamhet bedrivs på anläggningsboendena men många upplever det värdefullare att ta sig till en extern undervisningslokal och delta i en kurs. Det upplevs som "riktig" skola, särskilt om det är flera dagar i veckan.

- På skolan är det skillnad. Där har man lärare som kämpar och är där och ser till att man lär sig. På boendet är de inte lärare, utan det är vanligt folk som ställer upp och hjälper till och då läser man bara ur böcker och så är det slut. Det är ingen som står där och kämpar för att man ska lära sig.

Flera som vid intervjutillfället bara har läst svenska i tre månader har hunnit lära sig väldigt mycket:

- Ja, nu ja, nu kan jag prata och skriva mycket bra.

Kurserna har varit mycket viktiga för dem som inte varit läs- och skrivkunniga. Ett studieförbund återger en 22-åringens ord:

- Jag har aldrig gått i skolan någon annanstans. Jag har lärt mig läsa och skriva i den här skolan. Den första tidningsartikel jag läste var på svenska och det första ordet jag skrev var på svenska. Jag känner mig tacksam.

Ett problem som flera av de intervjuade tar upp är att deltagarna befinner sig på olika nivåer och har olika förutsättningar för att lära sig. Dessutom kan nya deltagare komma in under kursens gång. Det har uppenbarligen varit svårt att nivågruppera under de givna förutsättningarna.

- Men det finns ingen klass för oss som är på lite högre nivå. Det är synd för vi vill fortsätta. Nu är jag på samma nivå som jag var för tre månader sen.

- Jag började här för sex månader sen. Det kommer nya elever som är nybörjare, och då börjar det från början igen.

För somliga deltagare kan det vara bättre att lära genom att göra än genom att delta i regelrätt språkundervisning. Några av utbildningsanordnarna vill förmedla språket genom språkkaféer och olika former av gemensamma aktiviteter. Det kan vara att sy, sticka, spela innebandy eller laga mat tillsammans. Denna form av pedagogik uppskattas av många deltagare.

- Det finns en del att välja på. En del spelar volleyboll. Och man har även möjlighet att sy kläder och sånt och lära sig, och även att sitta och prata med varandra.

Ett ofta uttalat önskemål är att få mer undervisning, många vill fylla stora delar av sin vecka med kursen.

- Det borde vara flera dagar i veckan. Det pratades om det även i boendet, att man önskar att det kunde vara flera dagar.

Studieförbund och folkhögskolor om pedagogiken

För studieförbunden har det varit viktigt att använda studiecirkelns metod.

- Vi arbetar utifrån studiecirkeln grundprinciper där vi utgår från att människor kan.

Centrala utgångspunkter har varit att alla har något att bidra med i gruppen och att deltagarna ges möjlighet att framföra önskemål om innehåll och metoder.

- Det är viktigt att göra något tillsammans med nyanlända, inte bara för nyanlända.

En stor del av undervisningen har skett i klassrumsliknande former, inte minst i Vardagssvenska. Det har efterfrågats av många deltagare som känt sig trygga med ”bok” och ”skola”. Det kan därmed sägas likna sfi, men studieförbunden uppger att i förhållande till sfi har de som regel haft mindre grupper.

I Svenska från dag ett har metoderna varit mycket varierande. Ofta har språket tränats genom koppling till praktiska moment såsom sång, teater, dans, odling, data, hantverk, matlagning, filmskapande och poesi. I praktiken har studiecirkel i Vardagssvenska och Svenska från dag ett kunnat ha samma innehåll och metodik och båda verksamhetstyperna kan ha startat på nybörjarnivå. Några studieförbund menar att det skulle räcka med en verksamhetstyp, Svenska från dag ett, eftersom den ger störst frihet att utforma verksamheten.

Flera studieförbund har utöver den verksamhet de fått bidrag för också anordnat kulturprogram och olika event, exempelvis föreläsningar, musik, dans och måltider. Dessa aktiviteter uppges ha stor betydelse för de asylsökande. Ett vanligt önskemål från studieförbunden är att även kulturprogram ska vara bidragsberättigade.

Folkhögskolornas Svenska från dag ett bedrevs företrädesvis som långa kurser, det vill säga kurser som var minst 15 kursdagar. Flertalet kurser bedrevs som helfarts- eller halvfartstudier över hela höstterminen.

Folkhögskolorna betonar att folkhögskolemiljön är en pedagogisk tillgång. Där får de asylsökande träffa andra deltagare och vistas i lokaler som präglas av respektive folkhögskolas profil. Dock har många av folkhögskolekurserna bedrivits i inhyrda lokaler.

Folkhögskolorna betonar också lärarnas betydelse för pedagogiken och har följaktligen lagt stor vikt vid att de lärare som rekryterats för uppgiften är bärrare av folkhögskolepedagogiken. Men alla har inte haft en sådan bakgrund.

Den pedagogik där folkhögskolemiljön och dess ideal är representerade har alltså inte kunnat tillämpas i alla folkhögskolekurser, eftersom en betydande del av kurserna har genomförts i externa lokaler eller med lärare som inte arbetat på folkhögskola tidigare. Kurserna kommer då att likna många studiecirklar för asylsökande, där det varit nyrekryterade ledare som haft sina grupper i inhyrda lokaler.

När verksamheten bedrivits i mindre skala, som den ofta har gjorts både i folkhögskolor och vid studieförbundsavdelningar, har det varit en utmaning att anpassa verksamheten efter deltagarnas olika förutsättningar. De mindre arrangörerna har inte haft samma möjligheter att nivågruppera eller att individualisera som de större utbildningsanordnarna haft. De har heller inte haft möjlighet att rekrytera deltagare utifrån bakgrund och förkunskaper eftersom de oftast har vänt sig till alla asylsökande på ett boende eller en ort.

– Det har varit en utmaning att anpassa undervisningen efter de skiftande behoven som finns i gruppen. De högtbildade uttrycker i utvärderingen att de hade önskat gå fortare framåt.

– Mycket olika bakgrund och erfarenhet av studier komplicerade undervisningen.

En framgångsfaktor som många anger är samverkan med civilsamhället. Därigenom har många människor kunnat engagera sig i verksamheten för de asylsökande, dels som ledare, dels som deltagare i verksamheter där man gjort en pedagogisk poäng av att ha en bredd av deltagare.

– Vi har lyckats som bäst när vi bidragit till inkluderande miljöer dit nyanlända och asylsökande kan komma, vara sig själva och utvecklas tillsammans med andra som varit i Sverige en längre tid eller är uppväxta i Sverige.

3.2. VILKA LÄROMEDEL ANVÄNDES?

Deltagarna har olika erfarenheter av om det funnits läroböcker i kurserna. Inte sällan berättar de om att de får många lösa blad, och att de gärna hade haft en bok som gjort det lättare att studera hemma också.

– Kanske om man hade böcker i stället för de här lösa pappren. Kanske det vore bättre, att man skulle få större nytta av det, att man skulle kunna förbereda sig.

Många deltagare har dock en bok. Flera studieförbund och även förlag har hunnit producera särskilda läromedel för Svenska från dag ett och Vardagssvenska. Även lokalt i studieförbund och på folkhögskolor förekommer det att egna läromedel har utformats.

Några av de läromedel som producerats av anordnarna själva eller specifikt för folkbildningens kurser är *Goda grunder – Vardagssvenska för nyanlända* (Folkuniversitetet), *Meningsfull väntan* (Sensus, Bilda med flera), *Ny i Sverige* (Studiefrämjandet), *Svenska från början 1, 2 och 3* (Studieförbundet Vuxenskolan), *Svenska från dag ett – ett förberedande studiematerial i Vardagssvenska* (NBV), *Vardagssvenska. Förberedande studiematerial i svenska* (NBV), *Vardagssvenska – Grundkurs i svenska språket* (Natur och kultur), *Välkommen! Leva, bo och arbeta i Sverige* (ABF med flera) och *Älskade barn – för asylsökande* (Studiefrämjandet).

Flera ledar- och metodmaterial har producerats, såsom *Att leda språkcirklar med asylsökande* (Bilda), *Inkludera mera. Sveriges folkhögskolor för ett mer inkluderande samhälle – en metodhandledning* (FOLAC) och *Ny kunskap och kontakt. Att leda studiecirklar med asylsökande* (Studieförbunden i samverkan)

Vid sidan av dessa används en rad andra läromedel – böcker, filmer, appar och andra interaktiva medier – för att lära sig svenska och för att ge samhällsinformation.

3.3. VILKA BLEV LEDARE OCH LÄRARE?

Studieförbunden

Cirkelledarna i Svenska från dag ett har ofta verkat ideellt. En del har anmält sitt intresse själva. Många har rekryterats från föreningar som studieförbunden har kontakt med, och vissa grundläggande krav har funnits vid rekryteringen.

- Många personer har vänt sig till oss och vill göra en insats, man vill vara med och göra skillnad.
- En bra cirkelledare har intresse för människor och kan se personen. Det är både det här att kunna undervisningsmetoder, men också samhället.

Inom Vardagssvenska har de flesta haft arvode och de har rekryterats utifrån särskilda kvalifikationskrav. Många lärare och andra pedagoger har anlitats, däribland många pensionerade.

Att många som inte tidigare har varit aktiva inom folkbildningen fått ledarroller kan vara en förklaring till att flera studieförbund har utformat ambitiösa utbildningsprogram för cirkelledarna inom asylverksamheten, både nationellt, regionalt och lokalt.

- Alla cirkelledare har fått en introduktionsutbildning som innefattar kunskap om uppdragen, folkbildning och om studieförbundet som organisation.

Studieförbundens personal har fungerat som mentorer för cirkelledarna i asylverksamheten, och har ofta haft en mer omfattande kontakt med dessa än med andra cirkelledare. Cirkelledarna i sin tur har haft en större kontakt med sina deltagare än i andra cirklar. De har ofta tillfrågats om att lösa praktiska problem, ge råd och stöd. De har för många blivit en av de viktigaste kontakterna in i det svenska samhället och har också en betydelse på det personliga planet.

- Deltagarna uttrycker ofta att ledarna är en av deras få ljuspunkter och att de inte bara hjälper dem med svenska språket utan att det även handlar om integration, att lösa konflikter och ibland snabbt bidra till att hitta olika lösningar på problem.

I många cirklar har det funnits assistenter, ofta någon som själv är asylsökande. En del studieförbund har gjort särskilda insatser för ledare som i sina grupper haft deltagare med stora personliga problem eller psykisk ohälsa.

- Att inte vara förberedd på de situationer som kunde uppstå, när personer var utsatta för trauma, var tuffast.

Bransch- och intresseorganisationen Studieförbunden i samverkan har gjort ett cirkelledarmaterial som bland annat tar upp frågor om hur en cirkelledare kan möta deltagarnas oro och även möta dem som fått avslag på sin asylansökan.

Folkhögskolorna

Många folkhögskolor har använt sin befintliga personal för att försäkra sig om ämneskunskap, pedagogisk kompetens och det folkbildningsmässiga.

- Viktigt att samtliga lärare som undervisar i allmän kurs också medverkar i Svenska från dag ett. Detta för att alla ska känna att verksamheten är en naturlig del av skolan.

Ofta har en av folkhögskolan anställd lärare med adekvat kompetens ansvarat för verksamheten med stöd av tillfälligt anställda och i en del fall frivilliga krafter.

- Språkträningen för de mest lågutbildade har bedrivits av personer som själva nyligen lärt sig svenska.
- Ideell hjälp av kursdeltagare från andra kurser samt från en senior med stort hjärta för nyanlända. En resursperson anställdes samt även språkresurs vissa dagar.

Påfallande många av folkhögskolorna menar att tillgången till personal som talar deltagarnas språk är viktigt för kvaliteten. De kallas språkstödjare, språkassistenten, hemspråkslärare med mera. I några fall har deltagare som kommit längre i sin språkinläring fått denna funktion.

Den mycket korta uppbyggnadsperioden under sommaren 2016 från ansökan till start av verksamheten har gjort att det för vissa folkhögskolor har varit svårt att hitta lämplig personal. Detta har i en del fall påverkat möjligheten att överhuvudtaget bedriva verksamheten.

- Stor utmaning att hitta lärare på så kort tid. En som jobbade i verksamheten var själv asylsökande och fick på detta sätt sitt första jobb i Sverige. Av övriga tre lärare var det en som hade lärarutbildning.
- Tyvärr kunde vi inte hitta någon som kunde åta sig uppdraget på så kort varsel, så vi kunde bara erbjuda verksamhet på 25 procent under sex veckor.

Andra synpunkter som framkommit är att man hade behövt resurser för kuratorsstöd. Det har tagit mycket tid och kraft från lärarna att hantera deltagarnas frågor och hjälpa dem i kontakter med till exempel barnomsorg och vårdcentral.

3.4. VILKA LOKALER ANVÄNDES?

Studieförbund och folkhögskolor säger att de har strävat efter att asylverksamheten ska bedrivas i ändamålsenliga lokaler. Ofta har de undvikit att ha kurserna i anläggningsboendenas eventuella samlingslokaler, som kan ha haft pedagogiska brister, till exempel varit för små eller felmöblerade, eller så

har de genom att finnas för nära boendet medfört oregelbunden närvaro för vissa deltagare.

Kurserna har därför ofta genomförts i studieförbundens och folkhögskolornas egna lokaler, hos medlemsorganisationerna eller i inhyrda lokaler. Genom medvetet val av lokaler säger anordnarna att de har velat skapa en känsla av att studierna är något annat än boendet, och att komma ifrån boendet har uppskattats av många deltagare. Det har också setts som ett steg i deltagarnas integrationsprocess.

– Det är något symboliskt viktigt i att byta miljö.

– Vi ser asylverksamheten som ett viktigt steg för en bra inkludering i det svenska samhället och då kan verksamheten inte bedrivas isolerad.

En fördel som framhålls med att använda studieförbundens och folkhögskolornas egna lokaler är att de asylsökande och deltagare i andra kurser och verksamheter får mötas.

– Deltagare på reguljära kurser har fått ökad insikt i andra kulturer och levnadssätt. Deltagarna, skolans personal och övriga elever har berikats av de möten som dagligen äger rum på skolan.

Samtidigt finns det deltagare, framför allt kvinnor, som inte känner sig trygga med att ge sig ut i samhället och därför föredrar att verksamheten finns på eller i anslutning till boendet.

En hel del av kurserna har också ägt rum på asylboendena, inte minst på de stora anläggningarna.

I en del fall har asylverksamheten bidragit till att fylla studieförbundens och folkhögskolornas befintliga lokaler och således till ett mer effektivt lokalutnyttjande. I andra fall har lokalerna inte räckt till utan man har tvingats ha verksamheten i externa lokaler.

3.5. HUR REKRYTERADES DELTAGARNA?

Intrycket från intervjuerna med deltagare är att informationen om kurserna spridits ryktesvägen och att sociala medier har spelat stor roll. Bara i några enstaka fall har informationen kommit från Migrationsverket. I andra fall har tillfälligheter gjort att deltagarna fått kännedom om kurserna. Det finns fog

för att påstå att det inte har funnits någon systematik i rekryteringen till asylverksamheterna.

- Ja, jag har en kompis som ... han har en annan kompis [skratt], och hon sa till honom och han sa till mig, var vi kunde leta. Och vi kollade på internet.
- Vid lunchen när vi satt och åt kom någon och berättade för oss, och sen gick vi dit.

Många deltagare har varit mycket aktiva med att på egen hand söka upp kurser, och många har gått flera olika kurser hos olika anordnare samtidigt.

Studieförbunden och folkhögskolorna bekräftar att många deltagare har dykt upp fastän knappt någon informationsinsats gjorts. Det har spridits ryktesvägen.

Anordnarna beskriver en rad olika sätt som deltagarna har funnit deras kurser på. Annonsering på hemsidor och i sociala medier har varit det vanligaste. Många asylsökande har lotsats in i kurserna via medlemsorganisationerna och lokala föreningar. Det har gjorts informationsinsatser på boendena, även dörrknackning har skett, och vid Migrationsverkets informationsmöten. En del av anläggningsboendena har efterfrågat kurser. Det har också skett en hel del rekrytering från egna kurser, främst från Svenska från dag ett till Vardagssvenska.

Intresset för kurserna har varit mycket stort. Ofta har det funnits många fler som önskat gå en kurs än vad som varit möjligt att ta in.

- Ryktet sprids snabbt. Asylsökande får reda på av vänner och bekanta. Dagligen kommer det nya anmälningar. Skolan har nu en lång lista på intresserade. Detta har gett erfarenheten att det är viktigt att strukturera kösystemet.
- I stort sett varje dag kom det personer som skrev upp sig på intresselistan för start.

Ett dilemma främst för de folkhögskolor som haft som ambition att ha längre kurser har varit hur köerna skulle hanteras. Några höll fast vid sin ursprungliga plan och fullföljde kursen med det timantal och deltagarantal man planerat för. Men de var ändå tvungna att sätta upp några urvalskriterier för vilka som skulle antas och här kan olika strategier urskiljas.

- Det var fler intresserade än platser så vi gjorde ett urval för att få spridning av nationaliteter och språk, eftersom vi anser att det gynnar språkinläringen.
- 135 anmälningar kom in. Ett urval gjordes där de med lägst och högst utbildning togs bort. 60 deltagare antogs.

Det finns anledning att fundera över varför det för dessa folkhögskolor varit så självklart att ha omfattande kurser. För en del har söktrycket till och med blivit ett etiskt dilemma:

- En fundering är hur länge man kan få studera inom Svenska från dag ett? De som går nu vill fortsätta och samtidigt har vi en lång kö, vi vet inte hur man ska tänka kring detta.

Andra folkhögskolor valde att ändra sin planering när det kom många deltagare, och gav fler kurser med lägre timantal så att fler fick möjlighet att ta del av verksamheten. I några rapporter framkommer det emellertid att man menar att kortare kurser inte nådde särskilt goda resultat på grund av den korta studietiden.

Studieförbunden har inte haft möjlighet att ha så omfattande kurser som folkhögskolorna, eftersom de tillämpat studiecirkelmodellen. Hos studieförbunden finns visserligen också en önskan om att kunna erbjuda mer, men då handlar det i höggrad om fler kurser som bygger på varandra. En tolkning av detta är att folkhögskolorna och studieförbunden har delvis olika ideal kring hur mycket och hur ofta en grupp ska mötas för att uppnå det folkbildningsmässiga.

Ibland har anordnarna från början haft en klart definierad målgrupp för sin verksamhet. Det gäller de yrkesinriktade kurserna som vänt sig till bland andra lärare och vårdutbildade. Några kurser har vänt sig enbart till kvinnor, och i första hand till lågutbildade kvinnor.

Deltog kvinnor i samma utsträckning som män?

Bland de asylsökande har en knapp tredjedel varit kvinnor. Anordnarnas tidigare erfarenheter har visat att det inte är någon självklarhet att kvinnor deltar i verksamheten. En viktig fråga har därför varit om kvinnor haft möjlighet att delta på samma villkor och i samma utsträckning som män. De deltagare som intervjuats har tillfrågats om vad de tror bör göras för att fler kvinnor ska

delta i kurserna. Somliga uppger att kvinnorna har ansvar för barn och hem och därför har svårt att delta. Andra säger att det inte passar sig för kvinnor att delta i undervisning tillsammans med män. Någon menar att kvinnor är rädda för att ge sig ut på stan. Många av deltagarna anser att lösningen är att ha särskilda grupper för kvinnor.

- Vi vill helst att kvinnorna är för sig och männen för sig, om det finns möjlighet.

- Är det en grupp med bara kvinnor så kommer man jättegärna. Personligen hade jag velat ha något sånt också. Att det ska vara en grupp där det bara är kvinnor, där man har tid att prata och lära sig och lära känna varandra.

För andra är dessa faktorer inte alls något problem, utan de tycker att det är självklart att kvinnor deltar i undervisningen på samma villkor som männen.

- Skolor är nyckeln till allting, så varje kvinna och man, båda, måste lära sig.

Ett flertal olika strategier har använts för att rekrytera kvinnor till kurserna. En har varit att ordna verksamhet som särskilt vänder sig till kvinnor. Ibland har det gjorts efter hand, då man insett att det är enda sättet att få kvinnor att komma.

- En av kurserna som startades var för endast kvinnor. Kvinnor deltar mer aktivt i undervisningen när det är endast kvinnor i gruppen. Detta är ett dilemma då könsblandade grupper är en självklarhet i våra andra kurser, men här visade det sig vara en försvårande omständighet att nå kvinnorna.

- Vi valde i samråd med Migrationsverket att enbart erbjuda kvinnor denna insats i syfte att stärka deras ställning och öka deras kunskaper, då kvinnor, enligt Migrationsverket, är mer isolerade under asylprocessen. Att välja att arbeta med enbart kvinnor har känts både värdefullt och lyckat på många sätt och då kanske främst ur ett jämställdhetsperspektiv.

En annan åtgärd för att få kvinnor att delta är att rikta in verksamheten på aktiviteter som man anser appellerar till kvinnor, såsom trafik kunskap, matlagning eller handarbete. Ett studieförbund återger ett par deltagarröster:

- Vi handlar tillsammans, oftast i en av ortens arabiska butiker. Sedan turas vi om att ha huvudansvaret i köket och så delar vi med oss av recepten. Och regeln är att alla pratar svenska.

- Förut kunde jag ingenting. Jag vill lära mig! Nu kan jag både virka och prata svenska.

I vissa fall har det omvänt behövts blandade grupper för att kvinnor skulle bli deltagare. Somliga har hållit fast vid en princip att alla grupper ska kunna vara blandade. Om ledaren varit kvinna har det ofta underlättat för kvinnor att delta.

Eftersom en anledning till att kvinnor inte kommer till kurserna uppges vara att de måste ta hand om sina barn, har en vanlig åtgärd varit att ordna sysselsättning för barnen i angränsande lokaler.

Ofta har man också efter hand kommit fram till att tillåta barn i kurslokalen för att få kvinnor att komma.

- Jämn könsfördelning, eftersom barnen får vara med. Inte optimalt men möjliggör ändå kvinnornas deltagande.

För familjer med barn har olika kurstider erbjudits så att båda vuxna kan delta.

- Genom att ha en förmiddags- och en eftermiddagsgrupp var det möjligt för båda föräldrarna att delta.

En strategi har varit att affischera om kurserna på ställen där man bedömt att asylsökande kvinnor rör sig, såsom förskolor och matbutiker.

I några fall har anordnaren bussat deltagare från anläggningsboenden till studielokalerna för att säkerställa att kvinnor skulle ha möjlighet att delta.

- Insatser för att skapa lika möjligheter för män och kvinnor har varit utmanande och har krävt extra insatser.

Det har uppenbarligen funnits ett stort engagemang för att ge kvinnor och män möjlighet att delta på samma villkor. Även studieförbundens ledare och samarbetsparter har varit engagerade.

- Vi har många ledare och anställda inom våra medlemsorganisationer som lägger extra kraft på att skapa förutsättningar för kvinnogrupper.

Jämställdhet är för många anordnare ett självklart perspektiv i anordnarskapet.

- Med hjälp av tolkar genomförde vi ett utbildningspass om jämställdhet, där vi förklarade vikten av att kvinnor bereds möjlighet att lära sig språket för att få ett bra liv i Sverige. Särskild planering har gjorts för barnfamiljer så att båda föräldrarna kan delta.

När studieförbundens asylverksamhet startade hösten 2015 var andelen kvinnor 22 procent. Under 2016 har andelen varit över 30 procent, vilket tyder på att de olika strategierna för att få fler kvinnor som deltagare har gett resultat.

Vilka deltog inte?

De intervjuade deltagarna känner många som inte deltar i kurserna. De uppger som skäl att de inte orkar, att de har tappat hoppet eller att de inte kan koncentrera sig eftersom de bara tänker på sin asylprocess. Frågan är hur de som inte orkar kan engageras, de kan ju anses vara den viktigaste målgruppen för åtgärder som syftar till en meningsfull väntan.

- Med tiden, i och med att de inte har fått svar, så tappar de hoppet om allting. De orkar inte lära sig.

Det finns de som inte tycker att det är meningsfullt att lära sig svenska än.

- De tycker att det här är meningslöst för man vet inte om man får stanna kvar i Sverige, dessutom tycker vissa att det här är väldigt enkelt, det här är väldigt lätt, så vi kan lära oss själva hemma från mobilen.

För vissa är språkkursen ett alltför stort steg, men de uppskattar att få möjlighet att göra annat än att grubbla över sin framtid.

- Det finns många som gärna vill läsa svenska, fast de har svårt att koncentrera sig eftersom de väntar på uppehållstillstånd. De är oroliga, de vet inte om de ska få stanna eller inte. De vill gärna vara med för att få något att göra och de är

med på alla aktiviteter, för att fördriva tiden och låta tiden gå fort, och skingra tankarna lite.

Studieförbund och folkhögskolor bekräftar deltagarnas bild av varför vissa inte deltar. De uppger att de i sin uppsökande verksamhet stött på många som inte orkar delta i verksamheten – asylsökande kan vara apatiska, uppleva maktlöshet och bära på trauman.

3.6. VILKA PROBLEM UPPSTOD?

Krångel med reseersättning från Migrationsverket

Det har funnits flera hinder för deltagande i asylverksamheterna. Det vanligaste gäller resor till och från kurserna. I många fall har deltagare behövt resa, ibland långa sträckor, för att kunna delta i verksamheten. Anläggningsboendena kan ligga avlägset och i de större städerna är det också stora tidsmässiga avstånd. Både deltagarna och anordnarna uppger att ett stort problem har varit att den reseersättning som Migrationsverket har till uppgift att betala ut i efterskott har kommit sent och deltagarna inte har kunnat ligga ute med pengar.

– Det är liksom ett öde asylboende ute på landet. Det handlar inte bara om att det inte finns bussar eller så. Det kanske finns en buss, men de har inte råd att åka.

Den långa handläggningstiden för reseersättningen har medfört att många har tvingats avbryta studierna. Det finns exempel på att en anordnare tvingats lägga ner en verksamhet på grund av att det inte ordnat sig med reseersättning. Problemet med reseersättningarna har varit ett stort irritationsmoment för anordnarna också för att det krävt mycket arbetstid. Visserligen har det varit den enskildes ansvar att ordna reseersättning från Migrationsverket men studieförbund och folkhögskolor har krävts på intyg och har också arbetat för att snabba på besluten så att deltagarna skulle kunna komma över huvud taget.

Migrationsverket har också fått klä skott för kritik mot andra saker, som inte myndigheten kunnat hjälpa till med bland annat för att det inte legat i dess ansvar. Det har varit saker som bristande information om var anläggningsboenden finns, om att inte få tillträde till anläggningsboenden för att ge information och om att anläggningsboendenas fasta tider för måltider försvårat kursdeltagandet. Dessa frågor ligger snarare på anläggningsboendena

att lösa. Problemen med reseersättningarna synes ha minskat under senare delen av året och därmed också kritiken mot Migrationsverket.

Asylsökande flyttades

Anordnarna uppger att det under 2016 och särskilt under den andra halvan har funnits stora problem med att planera och genomföra verksamheten eftersom deltagare har flyttats, bland annat för att asylboenden lagts ner. Ibland har det skett utan att studieförbundet eller folkhögskolan fått förhandsinformation, vilket medfört kostnader för ledarlöner och lokalhyror utan att någon verksamhet skett samtidigt som bidraget till anordnaren uteblivit.

Svårigheter med kontinuitet och progression

De flesta deltagare är mycket nöjda med den kurs de gått. Men de vill ofta studera mer och effektivare, vilket delvis varit svårt att uppnå.

Ett stort problem för många deltagare är att undervisningen förändrats under kursens gång eftersom deltagare tillkommer och andra försvinner, inte minst med anledning av Migrationsverkets omflyttningar av asylsökande. Det förekommer också oregelbundet deltagande beroende på att asylprocessen gör att deltagare kallas till utredningar och samtal, men också beroende på att en del mår dåligt och inte orkar gå till undervisningen. Det har medfört att många kurser präglats av omtagningar och upprepningar.

– Stor frånvaro gjorde det svårt att få kontinuitet i undervisningen.

– Några deltagare hade på grund av sin situation svårt att orka med en heldag. En del var också dåligt motiverade och hade svårt att koncentrera sig.

Den stora rörligheten i gruppen asylsökande har således medfört att det har varit svårt att hålla grupperna intakta. Nystartade grupper har ofta innehållit både nybörjare och sådana som redan gått en eller flera kurser. En följd har också blivit att det inte har funnits underlag för att erbjuda fördjupande kurser som följer på nybörjarkurserna. Därmed har progressionen i lärandet drabbats.

– Så fort vi börjat lära oss och har blivit duktiga på de saker som vi har fått lära oss, så tar det slut, en ny person kommer, och så börjar man på alfabetet på nytt igen. Vår tid används inte på rätt sätt.

På en del boenden kan både en folkhögskola och flera studieförbund ha varit aktiva och de har då oftast inte samordnat sitt utbud. Det innebär att deltagare som önskat gå vidare i sina kunskaper i stället gått om samma kurs hos en annan anordnare.

- När de här 40 timmarna tar slut, så blir många sysslolösa. Jag anser inte det vara tillräckligt. Sedan påbörjas på nytt en period med en annan som tar hand om undervisningen. Så det som händer är att man börjar på nytt från början. Och det tycker jag är besvärligt.

Deltagarna säger att de inte kunnat få besked om det finns fortsättningskurser, sannolikt beroende på att anordnarna fått mycket sena besked om resurser och därför inte kunnat göra utfästelser om nya kurser.

- Det är ett problem för mig. De organiserar bara en kurs i taget, och vi vet inte vad vi ska göra när den kursen slutat.

Snäva regler och snårig administration

Rörligheten hos de asylsökande har gjort att många personer, särskilt hos studieförbunden, inte har kunnat räknas som deltagare i bidragsavseende eftersom kravet på studiecirkeln som verksamhetsform är att deltagandet måste omfatta minst tre sammankomster varav minst en gång av de tre första. Problemet har gällt alla typer av cirklar, men särskilt mer öppna verksamheter såsom språkcaféer. Några studieförbundsavdelningar uppger att de i verkligheten har nått dubbelt så många deltagare som kunnat rapporteras.

Ett studieförbund uppger att medlemsorganisationerna uppfattar kriterierna och ramarna för stela, vilket har försvårat samarbete och kommunikation. Ett annat studieförbund säger att flera medlemsorganisationer har avstått från samarbete på grund av den krångliga rapporteringen.

Studieförbunden efterlyser en större flexibilitet i reglerna, till exempel för att kunna fånga upp även deltagare som inte kan komma regelbundet eller för att kunna ha sammankomster oftare, vilket efterfrågas av de flesta av deltagarna i studieförbundens verksamhet.

- Reglerna för verksamheten tar inte hänsyn till hur livet för den asylsökande ser ut.

Kravet på att deltagare ska uppge sin identitet genom att visa sitt LMA-kort har ofta varit svårt att uppfylla. Studieförbund uppger att de låtit deltagare vara med utan att de behövt visa sitt LMA-kort, fastän de då inte kunnat ingå i underlaget för att få bidrag till verksamheten.

Folkhögskolorna har av administrativa skäl inte kunnat använda LMA-nummer. Istället har de upprättat tillfälliga personnummer. Detta har medfört mycket administration.

Ett problem har också varit att när asylsökande fått uppehållstillstånd har de ibland önskat att få vara kvar i gruppen, i väntan på att få börja sfi. Eftersom de då inte längre ingått i verksamhetens målgrupp har studieförbundet ställts inför ett dilemma. Många rapporterar att de låtit personerna få fortsätta att delta i gruppen.

Statsbidraget har inte räckt till

Att man har tvingats säga nej till många intresserade har känts väldigt frustrerande för anordnarna.

- Den största utmaningen är att vi inte räcker till. Behovet är så mycket större än vad vi kan göra.

- Efterfrågan och behoven är mycket större än tilldelningen av resurser.

Anordnarna menar även att de asylsökande behöver mycket mer stöd och hjälp än folkbildningens övriga deltagargrupper. Många asylsökande mår allmänt dåligt och det finns behov av kuratorstöd. Det krävs också mycket krångelgärder, såsom barnpassning, skjutsning och praktisk hjälp, som i många fall civilsamhället bidrar med, men det är inte alltid det räcker.

3.7. HUR SYNliga HAR ANORDNARNA VARIT?

Studieförbunden och folkhögskolorna har försökt vara tydliga med sin identitet på olika sätt – i annonsering, i studiematerial, genom kurslokaler och med informationsmaterial. Ändå verkar det ha varit svårt att kommunicera anordnarskapet.

De flesta deltagare vet inte vem som anordnar kursen. De kopplar undervisningen till lokalen där den äger rum eller till en lärare. I de fall där undervisningen äger rum i studieförbundets eller folkhögskolans egna lokaler är det förstås tydligare. Deltagarna har också svårt att uttala sig om utbild-

ningsanordnarnas olika särarter. Anordnarna har visserligen tydliggjort vilka de är, men de säger att ännu viktigare har det varit för dem att synliggöra folkbildningens metoder och dess grundläggande synsätt på människor och deras lärande.

Även om metoderna i kurserna hos de olika anordnarna har varit likartade och innehållet oftast har varit fokuserat kring språkinläring menar anordnarna att deras särarter ändå gett visst avtryck i verksamheten. De menar att det har skett genom de huvudmän, medlemsorganisationer och samarbetspartner som engagerats – genom folkbildningens breda kontaktnät i civilsamhället har människor från många olika håll kunnat engageras i verksamheten – och genom de lokaler som använts. Profileringen har också skett genom att både nya ledare och deltagare introducerats i studieförbundens olika värdegrunder.

– Under introduktionen går vi igenom värdegrunderna. Om det i gruppen sen uppstår något som går emot, jämställdhet eller det kan vara det här att man ska ha respekt för varandra oavsett religion och sexuell läggning. Om det uppstår kan man faktiskt då referera till den här introduktionen, till våra grundvärderingar som vi står för.

3.8. HUR HAR VERKSAMHETEN KVALITETSSÄKRATS?

Folkbildningsrådet ställer krav på att studieförbunden och folkhögskolorna ska ha ett systematiskt kvalitetsarbete, bedriva etikarbete, göra riskanalyser och utföra internkontroll med mera. Verksamheten med asylsökande omfattas av dessa krav. Folkbildningsrådet följer upp dessa i särskild ordning.

Studieförbunden och folkhögskolorna har i sin återsrapportering uppmannats att redogöra för hur asylverksamheten kvalitetssäkrats i förhållande till syfte och mål. En rad olika åtgärder för kvalitetssäkring har redovisats. Många av åtgärderna används hos flertalet anordnare.

Vanligt är att det har skapats särskilda rapporteringsrutiner och i en del fall finns också en övergripande policy för verksamheten till stöd för lokala medarbetare.

Rekryteringen av ledare och lärare har ofta skett utifrån kvalifikationskrav, särskilt i Vardagssvenska och i folkhögskolekurserna, med ambitionen att säkerställa dels god språkundervisning, dels att folkbildningspedagogiken tillämpas. Det har funnits ledarintroduktioner, ledarutbildningar och möjligheter för ledarna till erfarenhetsutbyte och handledning.

Många uppger att verksamheten har haft assisterande ledare som talar deltagarnas språk och att det har gjorts ideella insatser från personer engagerade hos huvudmän och medlemsorganisationer.

Folkbildningsmetodiken har säkrats genom läromedel, ofta särskilt designade för verksamheten, och studieplaner, inte minst den som gjorts för Vardagssvenska, men även i vissa fall sfi-läroplanen.

Till den pedagogiska kvalitetssäkringen hör också att se till att lokalerna är anpassade, att deltagarna nivågrupperas (vilket i många fall har varit svårt att göra) och att ha små gruppstorlekar.

Många lokalt verksamhetsansvariga har gjort besök i grupperna och det har genomförts deltagarintervjuer, ibland med tolk. Särskilda deltagarutvärderingar av verksamheten har gjorts lokalt, ibland systematiskt, och dessa har varit både av formativ och summativ karaktär.

Många uppger också att det har haft betydelse för kvalitetssäkringen att nätverka med andra anordnare, vilket har gett möjligheter att dela erfarenheter kring genomförandet av asylverksamheten.

3.9. VILKEN ROLL HAR CIVILSAMHÄLLET HAFT?

Deltagarna nämner många exempel på engagemang som de mötts av från civilsamhället, till exempel från trossamfund, hjälporganisationer, kulturföreningar och scouter. Även kommunerna anordnar aktiviteter för asylsökande. Det verkar finnas en mångfald av aktiviteter på många orter.

- Det är klart att man har nytta av det. För det första så får man den mänskliga biten, och för det andra så lär man sig svenska också. Så det är bra med kontakt, att man pratar och har kontakt. Genom den kontakten kan man fortsätta vidare i svenska samhället.

Ofta, men inte alltid, genomförs folkbildningens verksamhet i något slags samspel med ortens föreningsliv. Många frivilliga har rekryterats från föreningar i de olika delar av civilsamhället som folkbildningen har kontakter med.

Det har förekommit att organisationer som haft egen asylverksamhet eller som har kommit i kontakt med asylsökande på ett naturligt sätt genom sin profil har sökt upp studieförbund för att samarbeta.

Verksamhet i samarbete med föreningslivet uppges ha en längre startsträcka men sägs ha fördelar i att den samverkande parten ofta bidrar med egna resurser, till exempel lokaler och ledare. I en del fall har verksamheter

som haft lösare former i en förenings regi kunnat få en fastare struktur i samverkan med ett studieförbund. I jämförelse med civilsamhällets asylverksamheter anser studieförbunden att de har ett mer strukturerat och lärinriktat sätt att arbeta.

- Skillnaden mellan vår verksamhet och övriga civilsamhällets är att de håller på med en bred hjälpverksamhet medan vi håller oss till folkbildningen.

Folkhögskolorna verkar samarbeta med andra organisationer i mindre utsträckning än studieförbunden inom asylverksamheten. Folkhögskolorna samverkar främst med sina huvudmän till exempel genom att få tillgång till lokaler eller genom att personer som är engagerade i huvudmannens verksamhet ställer upp som volontärer.

3.10. HUR HAR STUDIEFÖRBUNDEN OCH FOLKHÖGSKOLORNA PÅVERKATS?

Studieförbunden

Den omfattande verksamheten med asylsökande under 2015 och 2016 har påverkat studieförbunden och folkhögskolorna på olika sätt.

För studieförbunden är en effekt att de har kommit i kontakt med många nya ledare, som sedan också kan vara en resurs i den ordinarie verksamheten.

En annan effekt är att studieförbunden har fått kontakt med fler organisationer, i många fall nybildade föreningar, som studieförbunden stöttat i deras uppbyggnad. Studieförbunden menar också att tack vare asylverksamheten har både politiker och tjänstemän i kommuner och regioner/landsting fått upp ögonen för vad studieförbunden kan bidra med i samhället.

I flera fall uppges att även medlemsorganisationerna har fått upp ögonen för studieförbundets förmåga. Det har blivit mer tydligt vad studieförbunden gör och kan göra.

- Asylverksamheten har varit en dörröppnare för samarbete med medlemsorganisationerna – det har vitaliserat vår samverkan och har lett till mer samarbete.

Några av asylverksamhetens deltagare som är kunniga i olika områden, till exempel hantverk, ses som potentiella ledare i den ordinarie verksamheten. Flera studieförbund säger att asylverksamheten gett organisationen ny energi.

- Vi har påverkats bara positivt! Att möta asylsökande har gjort något med oss som organisation. Vi har fått bekräftat att med folkbildningens redskap kan vi möta nya utmaningar och studieförbunden har förmåga att möta olika typer av behov hos människor.

Samtidigt har asylverksamheten medfört förnyad kompetens. Den har också uppmärksammat studieförbunden på att de behöver särskild kompetens för att kunna nå ut ännu bredare.

Även anordnarnas självbild har påverkats. I en del fall har nya skrivningar letat sig in i beskrivningen av organisationens uppgift, såsom hos en anordnare som ser det som en långsiktig uppgift att ”ta tillvara människors solidaritet och engagemang för människor på flykt”.

En baksida av det stora engagemanget för asylverksamheten är att den har tagit mycket kraft och energi från den övriga studieverksamheten. Den korta tiden mellan beslut och kursstarter tillsammans med att verksamheten varit krävande har skapat en stor belastning på personalen.

- Asylverksamheten kräver mycket större arbetsinsats än den ordinarie verksamheten.

Många uppger att den ordinarie verksamheten blivit lidande och att den minskat. Verksamhetsstatistiken för 2016 visar att det delvis stämmer, i alla fall sett till studieförbunden som helhet. Kulturprogram och annan folkbildningsverksamhet har visserligen ökat, men sedan föregående år har antalet studiecirkelar blivit närmare 6 000 färre, en minskning med två procent. Det är sannolikt priset för att studiecirkelarna med asylsökande ökat från cirka 5 000 år 2015 till cirka 17 000 år 2016. Mycket personella resurser har avsatts för denna nya verksamhet.

Folkhögskolorna

En hel del av effekterna som studieförbunden ser att asylverksamheten ger stämmer också in på folkhögskolorna. Nästan alla folkhögskolor beskriver till exempel asylverksamheten som positiv och energiskapande.

- Skolan har fått ett uppsving och det betyder mycket för klimatet på skolan och för våra medarbetare.

- Verksamheten har skapat liv och rörelse på skolan, mycket skratt och lek, mycket musik och sång, glada deltagare och glad personal.

Många talar om de lärdomar som verksamheten har tillfört folkhögskolan, både för de ordinarie eleverna och för personalen.

- Skolans elever ökar sin förståelse för gruppen asylsökande. Skolans personal ökar sin kompetens.

Folkhögskolorna har i asylverksamheten utvecklat metoder och arbetssätt som kommer till nytta i den övriga verksamheten. Många har också fått bekräftat hur viktig folkhögskolemiljön är.

- Nyanlända som går på skolan blir en resurs och en kunskapskälla för övriga elever. Skolan blir den mötesplats som den är tänkt att vara. Förhoppningsvis kan fördomar och xenofobi motverkas.

De som har haft Svenska från dag ett förlagd till annan plats än själva folkhögskolan, ser dock inte dessa positiva effekter på samma sätt.

Många ser också att den samhällsinsats som asylverksamheten innebär har påverkat folkhögskolans anseende positivt. Folkhögskolan har kommit att i ännu högre grad betyda något för orten som den verkar på och den har hjälpt till att skapa nya kontaktytor och samverkansformer.

- Vi har gjort en god insats för bygden och ökat vår förankring här genom att vara en del av det lokala engagemanget för de asylsökande.

4 Analys och slutsatser

4.1. ATT STÄRKA KUNSKAPER I SVENSKA SPRÅKET OCH OM SAMHÄLLET

Folkbildningens asylverksamhet har haft flera syften. Ett är att stärka kunskaper i svenska språket och om samhället. Uppföljningen visar att betoningen i verksamheterna legat på språket.

Otvivelaktigt har kurserna stärkt deltagarnas kunskaper i svenska. Det bekräftas av deltagare både i Svenska från dag ett och Vardagssvenska. Viktiga effekter som deltagarna anger är att de klarar sig bättre i sin vardag: i affärer, på bussen, i barnens skola, inom vården och så vidare. Deltagarna har lätt att se betydelsen av att de tidigt lär sig svenska för att snabbare bli en del av det svenska samhället. Samtidigt har deltagarna upplevt att det i folkbildningens asylverksamhet inte funnits så stora möjligheter att komma vidare från nybörjarkurserna. Problemet med att inte lyckas skapa progression i lärandet bekräftas också av studieförbund och folkhögskolor, som anger den stora rörligheten hos de asylsökande som huvudorsak.

Vissa faktorer som drabbat progressionen har inte studieförbund och folkhögskolor kunnat påverka, såsom omflyttningar av asylsökande, nedläggningar av anläggningsboenden och sena besked om bidrag beroende på när riksdagen fattat beslut. Det som har kunnat påverkas är samordningen mellan anordnarna på en ort eller ett anläggningsboende där det funnits tillräckligt många deltagare för att kunna ge fler kurser. Folkbildningens asylverksamhet kan fortfarande anses vara i ett uppbyggnadsskede – verksamheten startade under hösten 2015 – men framöver bör det vara rimligt att det på många orter och anläggningsboenden sker en frivillig samverkan kring vilken aktör eller vilka aktörer som ska erbjuda kurser och på vilket sätt en nivågruppering av deltagarna i olika grupper kan ske.

Möjligheten att skapa progression i lärandet har också påverkats av att kurserna har haft olika tidsperspektiv och förutsättningar, där en folkhög-

skolekurs kan vara på heltid under en termin medan studieförbundens verksamhet är bunden av regler som gör att gruppen kan träffas högst tre gånger i veckan och högst några timmar per gång. Det är rimligen lättare att skapa progression i en omfattande kurs än i en kortare kurs.

Några långtgående slutsatser ska kanske inte dras av detta. Dels uppges att en del deltagare när de fått asyl har kunnat komma in i sfi-undervisningen på en högre nivå direkt, vilket ger en antydning om att den tidiga insatsen för att påbörja studier i svenska språket ändå kan ha haft en betydande inverkan. Dels verkar studieförbundens kursdeltagare vara lika nöjda som folkhögskolornas med att få möjligheten att börja lära sig svenska. Det visar sig också att många asylsökande, inte minst de som gått i studiecirkelar, deltagit i flera kurser hos samma eller hos olika anordnare. De får därmed en sammanlagd längre kurstid, med den nackdelen att de får starta på nybörjarnivån flera gånger. Detta är ett uttryck för det som många deltagare säger – att de vill ha mer undervisning.

Kritiken mot brist på progression är återkommande, men gemensamt för de flesta deltagare är att de i övrigt är nöjda med hur undervisningen gått till. De vill snarare ha mer än något annorlunda.

Hur har kurserna förstärkt kunskaperna om samhället? Här skiljer sig studieförbundens bild från deltagarnas, som inte upplever att samhällsinformationen har varit ett så tydligt genomgående tema som studieförbunden säger och som framgår av ämnesstatistiken i kapitel 2. Detta kan möjligen förklaras med att samhällsinformationen varit integrerad i språkundervisningen och kanske också att den kommit i skymundan eftersom språkinläring i sig är krävande. Delvis bekräftas detta då studieförbund och folkhögskolor i flera fall har gjort erfarenheten att det varit svårt för deltagarna att tillägna sig samhällsinformation som ges på svenska. Därför har den på många håll kommit att ges på modersmålet, och då är det möjligt att den aktiviteten inte betraktats som en del av kursen.

4.2. ATT FRÄMJA DELTAGANDE I ARBETSLIVET OCH I SAMHÄLLET

Ett annat syfte med asylverksamheten är att kunna främja deltagande i arbetslivet och i samhällslivet.

Deltagarna ger bilden att arbetslivsinslag har förekommit men att de inte har varit så framträdande i asylverksamheten. Anordnarna menar att kontakter med arbetslivet och samhället varit integrerade i kurserna, och tror att

dessas aktiviteter av deltagarna, på samma sätt som för samhällsinformationen, kan ha setts som något som legat utanför kursen.

Arbetslivsinlagen i kurserna har ofta utgjorts av studie- och arbetsplatsbesök eller av att gruppen haft gäster från företag och myndigheter, såsom Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan.

Ett mindre antal folkhögskolor och lokala studieförbundsavdelningar har dock satsat mycket på att kurserna ska ha en tydlig koppling till yrkeslivet.

Att arbetslivskopplingen inte varit så stark i asylverksamheten kan möjligen förklaras av att folkhögskolor och än mer studieförbund präglas av att huvuddelen av deras ordinarie verksamhet inte har en inriktning mot arbetslivet. Detta kan ses som en nackdel med att det är folkbildningen som bedriver asylverksamheterna.

En fördel med folkbildningen som aktör i asylverksamheten är att den verkar kunna ge goda ingångar i samhället i övrigt. Det möjliggörs av att folkbildningen tillsammans med sina huvudmän och medlemsorganisationer omfattar en stor del av civilsamhället. Genom lokala föreningar och församlingar som engagerar sig i folkbildningens asylverksamhet har de asylsökande kunnat få kontakt med sociala sammanhang. Andra insatser för att främja deltagande i samhället har varit information och diskussioner om bland annat rättighetsfrågor, jämställdhet och föräldraskap.

Vad asylverksamheten innehållit av främjande av deltagande i arbetslivet och i samhället kan sägas vara en spegel av att studieförbund och folkhögskolor är en del av civilsamhället. Det är de kontaktytor som de har i denna egenskap som i hög grad har styrt vilka kontakter med samhälle och arbetsliv som deltagarna fått ta del av.

4.3. ATT GE EN MENINGSFULL SYSSELSÄTTNING

Ett syfte med asylverksamheten är att ge en meningsfull sysselsättning.

Många asylsökande vittnar om att verksamheten har inneburit en meningsfull sysselsättning under väntetiden. Bilden bekräftas av studieförbunden och folkhögskolorna. Asylverksamheten har medfört välkomna avbrott i en annars lång och sysslös väntan på utredningar och på besked om uppehållstillstånd. Många pekar också på att sysslösheten kombinerad med oro för framtiden medför att många riskerar att må psykiskt dåligt. Folkbildningens asylverksamhet ses därför som viktig ur ett hälsoperspektiv.

Det är kanske inte rimligt att förvänta att folkbildningen skulle lyckas nå alla asylsökande och det finns dessutom de som inte vill delta. Men har verk-

samheterna nått dem med störst behov? Både deltagare och anordnare berättar om att det har varit svårast att få dem som redan är drabbade av ohälsa att delta. Det har gjorts uppsökande insatser och det är möjligt att sådana behöver göras i större utsträckning. Det kan också vara så att många av verksamheterna har varit för krävande för vissa – även ett enkelt arrangerat språkcafé i form av en studiecirkel kräver att man ska ta sig dit och göra det regelbundet. En del av verksamheten har bedrivits i skolliknande former, vilket motsvarat ett behov hos många, men det kan ha haft en utestängande effekt för andra.

Kanske anordnarna borde ha möjlighet inom ramen för regelverket att göra enklare och kortare insatser, riktat till dem som är svårast att nå. Det kunde vara genom kulturarrangemang på eller i anslutning till anläggningsboendena, eller genom en friare resursanvändning som kunde skapa förutsättningar för att nå även de mest behövande med insatser. Folkhögskolorna har i sin ordinarie verksamhet ofta ett kuratorstöd, vilket även i asylverksamheten skulle kunna vara en tillgång.

4.4. EFFEKTER AV VERKSAMHETEN

Sammanfattningsvis har studieförbundens och folkhögskolornas verksamhet på många sätt uppfyllt de syften som staten haft med statsbidraget. Verksamheten har haft stor betydelse för de asylsökande, i synnerhet för att ta de första stegen i att lära sig det svenska språket och för att få en meningsfull väntan.

En viktig effekt är att verksamheten förmodligen har bidragit till att motverka ohälsa för många. Att uppleva väntetiden meningsfull som asylsökande och att det finns aktiviteter som leder framåt, ger goda förutsättningar för den fortsatta etableringen.

Genom att tidigt komma igång med att lära sig svenska blir det lättare för de asylsökande att ta sig fram i samhället och klara av vardagssituationer.

Att tidigt få redskap att på egen hand ta sig fram i samhället kan bidra till känslan av egenmakt. En bidragande faktor till det är också att många deltagare genom folkbildningen fått kontakter med människor och sammanhang som kan skapa en känsla av tillhörighet i samhället. Den starka kopplingen till civilsamhället, som studieförbund och folkhögskolor är en del av, har varit viktig i verksamheten och har gett de asylsökande ingångar i föreningslivet.

De många som har tagit sina första steg i svenska språket redan under asyltiden kommer sannolikt att kunna bedriva sfi-studierna mer effektivt. En förkortad tid inom sfi får ses som en viktig effekt.

En sammantagen effekt av folkbildningens asylverksamhet är att den sannolikt påskyndar etableringen för asylsökande. Många av deltagarna menar att kurserna ger nycklar till framtiden i Sverige. De hoppas få en snabb väg in i samhället och till att bedriva studier och få jobb.

Effekterna av folkbildningens asylverksamhet ska också bedömas utifrån att den har varit storskalig, den har nått 80 000 personer under 2016, mer än hälften av alla asylsökande. Genom att påskynda etableringen för så många är det möjligt att effekter så småningom kan synas i hur snabbt de nyanlända kommer i arbete eller studier.

Vid bedömningen av vilka samhällseffekter insatserna resulterat i är det angeläget att väga in att denna uppföljning sker nära inpå verksamhetens genomförande. I ett längre perspektiv kan det bli möjligt att mer på djupet diskutera effekterna.

En sidoeffekt av studieförbundens och folkhögskolornas asylverksamhet är att den också kan ha funktionen att motverka rasism och främlingsfientlighet. Flera tusen människor är engagerade i asylverksamheten och har fått personliga kontakter med asylsökande och en fördjupad förståelse för deras situation. Civilsamhället har i anknytning till folkbildningen erbjudit trygga sociala sammanhang och inbjudande mötesplatser för asylsökande och svenskar. Det har fört människor närmare varandra.

4.5. FOLKBILDNINGENS METODER

Studieförbund och folkhögskolor har i den särskilda insatsen för asylsökande haft goda möjligheter att tillämpa folkbildningens pedagogik, dess metoder och förhållningssätt. En förväntan på att så skulle ske ligger sannolikt bakom att det särskilda statsbidraget är riktat till folkbildningen.

Möjligheten har funnits för anordnarna att utifrån sin profil och sina medlemsorganisationer och huvudmän sätta prägel på kurserna, en möjlighet som de verkar ha tagit vara på. Dessutom är det en av folkbildningens idéer att anpassa verksamheten efter deltagarnas förutsättningar, som i fallet med asylsökande måste sägas vara mycket olika.

Detta har resulterat i att kurserna har präglats av stor variation. Om det är bra kan diskuteras. Är den stora pedagogiska variationen nödvändig för att möta den stora variationen i behov hos deltagarna? Hade det varit bättre med ett mer likriktat utbud av kurser? Utifrån folkbildningens erfarenhet är svaret troligen att den pedagogiska mångfalden är en nödvändig följd av anpassningen till deltagarnas behov. Det bekräftas också av att några framhåller att

den mer styrda verksamhetstypen Vardagssvenska inte behövs, utan skulle föredra att ha all verksamhet inom den friare verksamhetstypen Svenska från dag ett. Just i denna verksamhet riktad till asylsökande finns inte heller några kunskaps- eller färdighetsmål, utan anordnarna har fått fria händer utifrån de allmänt hållna syftena. Det är under sådana förutsättningar som folkbildningen oftast arbetar och det är för sådana förhållanden dess metoder har utvecklats.

Statens val att satsa på folkbildningen för asylverksamheten bygger troligen på att den anses lämpad just under de förutsättningar som råder i mottagandet av asylsökande. Andra alternativ kan tyckas sakna den bredd i ansatser som folkbildningen har. Om exempelvis kommunerna hade fått ansvaret hade engagemanget från civilsamhället inte varit lika närvarande och en pedagogisk modell hade behövt byggas; däremot hade kommunerna lättare kunnat ordna nivågruppering i språkgrupperna. Om civilsamhället hade anlitats för insatsen hade verksamheten knappast blivit så strukturerad och inriktad på lärande; däremot hade ytterligare sociala sammanhang blivit tillgängliga för de asylsökande. Ett tredje alternativ till folkbildningen som anordnare hade varit att ha ett anbudsförfarande, där företag likaväl som folkbildningen hade kunnat bli aktuella; insatsen hade då sannolikt blivit mer spretig, närheten till civilsamhället hade inte varit lika stark och den hade troligen inte kunnat komma igång så snabbt.

Studieförbund och folkhögskolor anser att de utifrån förutsättningarna har lyckats väl med insatserna. Folkbildningens metodik och arbetssätt uppges ha varit effektiva för att nå de syften som angetts. Folkbildningen tycker att de därigenom gjort skillnad för de asylsökande.

Det ska dock framhållas det inte alltid har gått att arbeta så folkbildningsmässigt som önskat, till exempel i folkhögskolekurser som har genomförts i externa lokaler eller som har haft lärare som inte är bekanta med folkhögskolans pedagogiska idéer.

Vad gäller läromedel finns det en hel del att välja på för svenskundervisning, främst gjorda för sfi. Ändå har folkbildningen, och främst studieförbunden, på kort tid producerat en rad anpassade läromedel. Deras innehåll har inte granskats men motivet för att göra så omfattande satsningar på läromedel bör rimligen tolkas som ett sätt att säkerställa att verksamheten bedrivs på ett folkbildningsmässigt sätt. Läromedlen har säkert också varit ett bra stöd för alla de nya ledare och lärare som anlitats och som kanske inte är så bekanta med folkbildningens metoder.

4.6. REKRYTERING AV DELTAGARE

Det har varit lätt att få deltagare till de flesta kurser. Information har spridit sig från person till person och med hjälp av sociala medier. En baksida av detta är att det inte har skapats någon systematik i rekryteringen av deltagare. Det har blivit mer slumpartat vilka som fått kännedom om att det finns kurser. Det har funnits många anordnare – de tio studieförbunden och 74 av folkhögskolorna – och det finns inte någon naturlig instans som kan arrangera ett samlat ansökningsförfarande. Det kan diskuteras om ett sådant behövs och hur det i så fall skulle påverka den dynamik som ligger i att det finns många anordnare med olika profiler att välja på.

En annan baksida av att det inte finns en systematik i rekryteringen är att deltagarna oftast inte rekryterats efter behov. Visserligen har folkbildningen när deltagarna väl är på plats arbetat behovsstyrt, men de som har haft störst behov av verksamheten kanske inte har varit där. Den stora rörligheten i gruppen asylsökande kanske också skulle göra det mycket svårt att ha någon form av ansökningsförfarande. Fördelen med den modell som etablerats är att deltagare mycket snabbt kan få plats i en kurs.

4.7. KVINNORS DELTAGANDE

Har kvinnor och män fått delta på samma villkor och i lika hög utsträckning? Som framgår tidigare i rapporten utgör kvinnor mindre än en tredjedel av målgruppen för asylverksamheten och folkbildningens asylverksamhet har lyckats nå en högre andel kvinnor än så.

Anordnarna uppger att det har varit svårare att nå kvinnor än män, och det verkar ha funnits en hög medvetenhet hos de flesta studieförbund och folkhögskolor om vikten av att tillräckligt många kvinnor deltar i verksamheten. De redogör i sina återsrapporter för en rad olika åtgärder för att rekrytera kvinnor till kurserna. Det har tagit mycket tid och har ofta krävt förtroendeskapande insatser. Frågan om kvinnors deltagande i kurserna har ibland varit en känslig fråga, där både män och kvinnor önskat separerade grupper.

Eftersom invandrade kvinnor har en svag ställning på arbetsmarknaden är det förstås en framgång att folkbildningens insatser nått denna grupp. Det är viktigt att kvinnorna kommer igång med etableringen så tidigt som möjligt. Genom att nå en lika stor andel av kvinnorna som männen har folkbildningens insatser bidragit till att invandrade kvinnor inte från början fått en svagare position än männen.

Att kvinnor deltar i lika hög utsträckning som män, i förhållande till andelen asylsökande, får ses som en första framgång, en slags miniminivå. Det finns fler saker att gå vidare med, till exempel att säkerställa att kvinnorna inte får kortare kurstid än männen och att fundera över om anordnarna valt onödigt könsstereotypa ämnen när de försökt rekrytera kvinnor.

4.8. REGLER OCH ADMINISTRATION

Många av studieförbunden och folkhögskolorna anser att det vore bättre att verksamheten med asylsökande fick vara en del av den ordinarie verksamheten. De anser att modellen med en särskild förordning, särskilda regler och särskilda medel för asylverksamheten dels skapar mycket administration och dels på sikt inte tillräckligt gynnar folkbildningens möjligheter att bidra till deltagarnas etableringsprocess. Det vore, menar dessa, bättre och effektivare att få arbeta mer flexibelt med deltagarna både i asyl- och etableringsfaserna.

Flera studieförbund uppger att de i verkligheten har nått många fler deltagare än som kunnat rapporteras beroende på reglerna. De efterlyser en större flexibilitet, till exempel för att kunna fånga upp även deltagare som inte kan komma regelbundet eller för att kunna ha sammankomster oftare, vilket efterfrågas av många deltagare i studieförbundens verksamhet.

Flera av studieförbunden efterlyser möjligheten att få bidrag för kulturprogram i asylverksamheten och att den friare verksamhetsformen annan folkbildningsverksamhet skulle ges större utrymme.

Önskan om en större flexibilitet för att kunna möta de asylsökandes behov kan ställas mot att både studieförbund och folkhögskolor uttrycker vikten av att inte ge avkall på sina pedagogiska ideal, som ju i stor utsträckning anses vara tillgodosedda inom ramen för verksamhetsformer som studiecirkel och långa kurser. Lösningen på önskemålet om flexibilitet kanske därför ligger i att alla de ordinarie verksamhetsformerna får användas i asylverksamheten, det vill säga för studieförbunden även kulturprogram och för folkhögskolorna öppen folkbildning och kulturprogram.

4.9. CIVILSAMHÄLLETS ROLL

Folkbildningens nära kontakter med civilsamhället kan sägas betyda mycket för genomförandet av verksamheterna för de asylsökande. Verksamheten tillförs resurser i form av tillgång till lokaler och genom ideella insatser. Som nämnts tidigare har civilsamhället också betydelse för de asylsökande genom att erbjuda sociala sammanhang.

I uppföljningen av asylverksamheten har inte civilsamhällets egna insatser för asylsökande studerats. Studieförbund och folkhögskolor hävdar att i förhållande till civilsamhällets asylverksamheter är folkbildningens insatser mer strukturerade och mer inriktade på lärande och framtida etablering.

En tänkbar effekt av att civilsamhället har en så framträdande roll i folkbildningens asylverksamhet är att nyanlända får en inblick i föreningslivet och inspireras av dess möjligheter och demokratiska strukturer. Det visar sig att på flera håll har asylsökande startat till exempel kvinnoföreningar.

4.10. VERKSAMHETENS EFFEKTER PÅ STUDIEFÖRBUND OCH FOLKHÖGSKOLOR

Genom den omfattande verksamheten med asylsökande under 2015 och 2016 har studieförbund och folkhögskolor mött en målgrupp som är ny inom den statsbidragsberättigade verksamheten. Det har varit ett sätt att göra en samhällsinsats på ett nytt område. Engagemanget för uppgiften har uppenbarligen varit stort och det har förekommit att studieförbund och folkhögskolor har skjutit till egna medel vid sidan av det destinerade statsbidraget.

En förklaring till det stora engagemanget kan vara att verksamheten med asylsökande inte bara uppfattats som ett uppdrag från staten utan att den också ligger i linje med det uppdrag som studieförbund och folkhögskolor har från sina medlemsorganisationer och huvudmän.

En effekt av asylverksamheten är att studieförbund och folkhögskolor behövt förnya sin kompetens. Med det har följt, uppger några anordnare, en insikt om att särskild kompetens är en nyckelfaktor för att folkbildningen ska kunna nå ut bredare. Detta kan kopplas till den förändring av statens syften med bidraget till den ordinarie folkbildningsverksamhet som gjordes nyligen. Det andra syftet kompletterades med några ord (här kursiverade): "... bidra till att göra det möjligt för en *ökad mångfald* människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen". Erfarenheter från asylverksamheten kan således i förlängningen tänkas bidra till att detta syfte i högre grad uppfylls.

Asylverksamheten har byggts upp på kort tid och har krävt mycket av anordnarna. Utmaningen har varit att bedriva verksamheten med kvalitet och till låga kostnader. Många menar att ersättningen för den särskilda insatsen inte har varit tillräckligt stor. Några studieförbund uppger att ersättningen för Svenska från dag ett har varit så låg att ledare inte har kunnat arvoderas. Ekonomin för Vardagssvenska har varit bättre. Asylverksamheten har krävt

mer insatser än den ordinarie bland annat beroende på att många ledare har varit nya och att varken de eller deltagarna har haft tidigare erfarenheter av folkbildningen.

Studieförbund och folkhögskolor efterlyser bättre framförhållning från statens sida då det gäller beslut om medel. Osäkerheten om fortsatt finansiering har avsevärt försvårat planeringen inför kommande år och många har tvingats varsla personal. Det har inte heller gått att informera de asylsökande om vad som erbjuds under 2017. Styrelser och chefer har ställts inför svåra beslut om de ska våga planera framåt eller satsa på utökad verksamhet. De har inte vetat om det kommer att finnas medel och i så fall hur mycket.

4.11. HUR STUDIEFÖRBUND OCH FOLKHÖGSKOLOR VILL GÅ VIDARE

Studieförbunden och folkhögskolorna anser överlag att de under de givna förutsättningarna har lyckats väl med asylverksamheten. Ambitionerna har varit höga och det finns förhoppningar om att få utveckla och utvidga sitt engagemang för asylsökande och nyanlända. Många uppger att asylverksamheten har tagit mycket kraft men att den också har tillfört ny energi i organisationen.

Studieförbunden och folkhögskolorna lyfter fram sin flexibilitet som en framgångsfaktor liksom fördelen av att sammantaget ha en infrastruktur över hela landet och ett stort kontaktnät både i civilsamhället och inom offentlig sektor. De menar att detta har gjort att folkbildningen har kunnat mobilisera på kort tid i hela landet.

Gemensamt för studieförbund och folkhögskolor är att de vill kunna erbjuda mer till de asylsökande. De vill bidra till en bättre kontinuitet för deltagarna genom att de får fortsatt kontakt med folkbildningen och genom att bevara den koppling till civilsamhället och dess sociala nätverk som kan ha stor betydelse även efter asyltiden. De ser också de asylsökande som presumtiva deltagare i andra kurser och som ledare i verksamheten.

Förutom att kunna erbjuda mer verksamhet under själva asyltiden och att även den ordinarie verksamheten borde vara tillgänglig för de asylsökande vill de, särskilt studieförbunden få en tydligare roll i etableringsfasen för de nyanlända.

5 Bakgrundsinformation

5.1. SÄRSKILDA FOLKBILDNINGSSINSATSER FÖR ASYLSÖKANDE OCH VISSA NYANLÄNDA INVANDRARE

Enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande med flera ska Migrationsverket erbjuda olika former av sysselsättning som bidrar till att göra vistelsen meningsfull i väntan på utredningar och besked. Under 2014 inledde Migrationsverket en särskild satsning kring meningsfull väntan med anledning av att handläggningstiden för asylsökande hade ökat. Oavsett status i deras ärenden skulle asylsökande få möjlighet att ha ett aktivt liv, exempelvis genom självhushåll, praktik, svenskundervisning, samhällsinformation och organiserade mötesplatser.

En ökande flyktingström gjorde dock att Migrationsverkets kapacitet att genomföra satsningarna försvagades och därför sökte regeringen andra vägar för att kunna erbjuda språkkunskaper, samhällsinformation och mötesplatser.

Riksdagen beslutade om en särskild förordning och anslog medel för folkbildningsinsatser för asylsökande från och med hösten 2015. Förordningen kompletterar förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen som gäller studieförbundens och folkhögskolornas ordinarie verksamhet.

Folkbildningens insatser har under 2015 och 2016 genom ökade anslag successivt kunnat få en större omfattning. Riksdagen, regeringen och Folkbildningsrådet har fattat en rad beslut om verksamhetens syfte, inriktning och hur anslaget ska fördelas. Nedan redogörs kortfattat för besluten.

Syfte och målgrupper för asylverksamheterna

Syftet med statsbidraget är enligt förordningen (2015:521) om statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare ”att ge en meningsfull sysselsättning under asyltiden och påskynda en framtida etablering i arbets- och samhällslivet för dem som beviljats uppehållstillstånd”.

I förordningen uttrycks att statsbidraget ska ges till ”avgiftsfria verksamheter som syftar till att stärka kunskaper i svenska språket och om samhället och till att främja deltagande i arbets- och samhällslivet för asylsökande”.

I målgruppen ingår, förutom asylsökande, även personer som har fått uppehållstillstånd och bor i Migrationsverkets anläggningsboende. I denna rapport inkluderas dessa i begreppet asylsökande.

Riksdagens beslut om medel

För verksamheten 2015 beslutade riksdagen, efter beslut vid två tillfällen, om anslag på sammanlagt 105 (30+75) miljoner kronor. Förordningen angav att anslaget avsåg studieförbunden.

För verksamheten 2016 beslutade riksdagen, efter beslut vid fyra tillfällen, om ett anslag på sammanlagt 212 miljoner kronor. Under året beslutades att utvidga förordningen till att också möjliggöra för folkhögskolorna att ta del av statsbidraget.

För 2017 har riksdagen beslutat om sammanlagt 175 miljoner kronor i anslag till folkbildningens insatser för asylsökande, varav 4 miljoner kronor till SISU Idrottsutbildarna. Folkbildningsrådet erhöll 1 miljon kronor av det totala anslaget, att använda för administration av statsbidraget.

Folkbildningsrådets beslut om fördelning

Utifrån förordningen har Folkbildningsrådet fattat en rad beslut om fördelning och villkor för att använda bidraget. Folkbildningsrådet fördelade 136 miljoner kronor till studieförbunden för Svenska från dag ett för hela år 2016 och 88 miljoner kronor för Vardagssvenska under hösten 2016. Till folkhögskolorna fördelades 38 miljoner kronor för Svenska från dag ett för hösten 2016.

Verksamheternas art, innehåll och omfattning

I juli 2015 presenterade regeringen folkbildningssatsningen för asylsökande:

Regeringen har idag tagit beslut om en satsning som syftar till att asylsökande och nyanlända på anläggningsboende ska få möjlighet att lära sig svenska och få kunskap om det svenska samhället från dag ett i Sverige.

Verksamheten benämndes Svenska från dag ett. Svenska från dag ett är samlingsnamn för olika folkbildningsverksamheter som studieförbund och folkhögskolor anordnar.

Hösten 2016 fick studieförbunden även i uppdrag att genomföra särskild verksamhet som fick benämningen Vardagssvenska. Under 2015–2016 diskuterade Folkbildningsrådet, Migrationsverket och Regeringskansliet förutsättningarna för ett avtal mellan myndigheterna om uppdraget att genomföra studiecirklar i Vardagssvenska. Resultatet blev istället att föra över resurser från anslagsområde 8 Migration till utgiftsområde 17 där folkbildningen ingår.

Vardagssvenska är tänkt som rena språkstudier, där studierna i svenska språket sker på ett mer planlagt sätt i en studiecirkel. Därför har en särskild studieplan för Vardagssvenska utarbetats av studieförbunden gemensamt. Studieplanen är att se som en kvalitetssäkring som ska garantera ett enhetligt innehåll oavsett anordnare, dock utan att sätta studiecirkelmetodens idé om deltagarinflytande ur spel. Även tidsmässigt stipuleras en enhetlighet genom att Vardagssvenska ska omfatta minst 40 studietimmar.

Villkor för asylverksamheterna

Verksamheten ska hållas åtskild från ordinarie folkbildningsverksamhet

Eftersom det ordinarie folkbildningsanslaget inte har asylsökande som målgrupp har Folkbildningsrådet gjort bedömningen att de båda typerna av asylverksamhet ska hållas skilda från studieförbundens och folkhögskolornas reguljära folkbildningsverksamhet. Det innebär till exempel att studiecirklar i svenska inte får ha både asylsökande och personer med uppehållstillstånd (såvida dessa inte bor på ett anläggningsboende) som deltagare. För studieförbunden har Svenska från dag ett registrerats som "Arrangemangstyp 2" och Vardagssvenska som "Arrangemangstyp 3", i stället för "Arrangemangstyp 1" som används för ordinarie verksamhet. På motsvarande sätt har gjorts för folkhögskolorna, där lång kurs registreras som "Kurstyp 26" och kort kurs som "Kurstyp 27". När begreppet verksamhetstyp används i rapporten avses arrangemangs- och kurstyperna Svenska från dag ett eller Vardagssvenska.

Ordinarie verksamhetsformer ska användas

Folkbildningsrådet har ställt villkoret att verksamheten med asylsökande ska bedrivas i ordinarie verksamhetsformer, med motivet att ordinarie arbetssätt är ett sätt att värna kvaliteten i verksamheten och att ta vara på folkbildningens särart. I dialogen mellan regeringen och Folkbildningsrådet betonades att den särskilda insatsen för asylsökande främst skulle handla om gemensamt planmässigt lärande i grupp. Därför har avgränsningar gjorts. Vardags-

svenska får endast bedrivas som studiecirkel. Svenska från dag ett i studieförbunden får bedrivas som studiecirkel och till högst 10 procent som annan folkbildningsverksamhet, men inte som kulturprogram. Svenska från dag ett på folkhögskolorna får bedrivas som kort kurs och lång kurs, men inte som kulturprogram eller öppen folkbildning.

Villkoren för ordinarie folkbildningsverksamhet gäller med vissa undantag. I stället för att göra ett särskilt regelverk för den verksamhet som bedrivs med anslaget för de särskilda insatserna för asylsökande har Folkbildningsrådet beslutat att de villkor som finns för den ordinarie verksamheten ska tillämpas. Förutom verksamhetsformerna, som redan nämnts, handlar det exempelvis om minimilängd på kurserna, ålderskriterier, anordnarskap, deltagarinflytande, att deltagandet är fritt och frivilligt samt i grunden också att statens syften med bidragsgivningen till den ordinarie folkbildningen ska gälla.

Vissa undantag har gjorts. För både studieförbund och folkhögskolor gäller att inga avgifter får tas ut från deltagarna. Inte heller får kurserna ske på distans. För studieförbunden gäller att deltagarna i Vardagssvenska måste vara minst 18 år samt att ledaren i gruppen inte får rapporteras som deltagare om denne inte ingår i målgruppen asylsökande.

Krav på återrapport

De studieförbund och folkhögskolor som tagit del av bidraget 2016 ska återrapportera till Folkbildningsrådet och då översiktligt beskriva sin verksamhet, ange resultat och effekter, belysa utmaningar samt redogöra för sin kvalitetsssäkring.

Registrering av asylverksamheten

Verksamheten har rapporterats i studieförbundens och folkhögskolornas respektive register och därifrån till Statistiska centralbyrån. Registreringen omfattar deltagare, antal studietimmar eller deltagarveckor, antal deltagare per arrangemang, kön, ålder, kommun med mera.

Eftersom de asylsökande inte har personnummer har deltagarnas LMA-kortnummer² registrerats i studieförbundens register och för folkhögskolorna har tillfälliga personnummer upprättats på för folkhögskolorna gängse

2 LMA står för Lagen om mottagande av asylsökande. De asylsökande får ett LMA-kort som är ett bevis på att man är asylsökande och får vistas i Sverige under den tid man väntar på beslut.

sätt. På grund av de olika sätten att registrera deltagarna kan antalet unika deltagare – det vill säga antal personer oavsett hur många aktiviteter de deltagit i under ett år – fastställas för varje verksamhetstyp för sig men en summering av dessa siffror ger ett för högt värde, eftersom deltagare har kunnat delta i flera verksamheter under året.

En person kan alltså ha räknats flera gånger. Teoretiskt sett kan en person ha räknats som unik deltagare dels i en studieförbundsverksamhet, dels i flera folkhögskolekurser. Uppföljningen visar att många asylsökande nyttjat flera olika erbjudanden under året för att lära sig så mycket som möjligt, vilket gör att det blir en viss överlappning när antalet unika deltagare ska beräknas.

Inom studieförbundens Svenska från dag ett respektive Vardagssvenska har begreppet unik deltagare även använts för att fördela medlen mellan studieförbunden. En person har kunnat räknas som bidragsberättigad deltagare dels i studiecirkel och i annan folkbildningsverksamhet i Svenska från dag ett, dels i studiecirkel Vardagssvenska, samt ytterligare gånger om personen deltagit i andra studieförbunds verksamhet. Vid bidragsfördelningen till folkhögskolorna har en person bara kunnat räknas som bidragsberättigad deltagare en gång under året.

Migrationsverkets roll

Migrationsverket har i förhållande till folkbildningens asylverksamhet haft en roll att samverka med Folkbildningsrådet, där Folkbildningsrådets uppgift har varit att ge Migrationsverket information om Svenska från dag ett och Vardagssvenska, vilken sedan Migrationsverket kunnat förmedla till sina regionala enheter. Studieförbund och folkhögskolor har förväntats informera Migrationsverket lokalt och regionalt om var de avser att bedriva sin verksamhet för asylsökande.

Migrationsverket beslutade i oktober 2015 att vid behov betala ut ersättning till asylsökande för resor till folkbildningens verksamhet för asylsökande.

Migrationsverket har inte haft rollen att rekrytera deltagare till verksamheterna, utan det uppdraget har studieförbund och folkhögskolor.

5.2. FOLKBILDNINGSRÅDETS FÖRDELNING AV STATSBIDRAGET FÖR ASYLVERKSAMHETERNA

För verksamheten med asylsökande 2016 har riksdagen beslutat om statsbidrag vid flera tillfällen med början i budgetbeslutet i december 2015. Beslut

om verksamhetstypen Vardagssvenska och möjligheten för folkhögskolorna att anordna verksamhet kom i mitten av 2016.

Riksdagen har således fattat besluten nära inpå när verksamheten tänktes starta och även under pågående verksamhet. Detta har inneburit att Folkbildningsrådets beslut om villkor och fördelning av medel kommit därefter. Folkbildningsrådet har haft ambitionen att ge preliminära besked till studieförbund och folkhögskolor före riksdagsbesluten för att ge dem tid till förberedelser. Fördelningsbesluten har gällt vilka medel varje studieförbund respektive folkhögskola skulle få och hur mycket som skulle avsättas för varje verksamhetstyp. Här redogörs kortfattat för besluten.

Fördelning 2015

Initialt anvisades 30 miljoner kronor för studieförbundens verksamhet Svenska från dag ett. Folkbildningsrådet bad studieförbunden beräkna hur många unika deltagare de trodde sig kunna nå och fördelade sedan medlen efter de andelar som då uppstod. Folkbildningsrådet beräknade att studieförbunden skulle kunna nå 20 000 asylsökande under hösten 2015.

I december fastställde riksdagen regeringens extra ändringsbudget 2015 vilket innebar att ytterligare 75 miljoner kronor anslogs till verksamheten. Av dessa fördelade Folkbildningsrådet 25 miljoner kronor, baserat på nya uppgifter från studieförbunden om att cirka 33 000 asylsökande hade nåtts. Den slutliga sammanställningen visade att verksamheten hade haft cirka 60 000 deltagare hösten 2015.

Fördelning 2016

I budgetpropositionen 2016 avsatte regeringen 100 miljoner kronor till verksamheten Svenska från dag ett i studieförbunden. Eftersom Folkbildningsrådet valde att föra över 50 miljoner kronor av 2015 års anslag kunde 149 miljoner kronor fördelas till studieförbundens verksamhet med Svenska från dag ett. Folkbildningsrådet erhöll 1 miljon kronor för egna administrativa kostnader.

Studieförbunden angav i sina ansökningar hur många deltagare de bedömde att de kunde nå under 2016 och efter Folkbildningsrådets bearbetning gjordes en fördelning baserad på att 100 000 unika deltagare skulle nås och att den sammanlagda studietiden skulle vara 200 000 studietimmar. Alla tio studieförbund fick medel. Hälften av medlen fördelades efter ansökningar om unika deltagare, hälften efter antal studietimmar. Beslutet togs den 1 mars. Då aviserades även att slutlig fördelning skulle ske i februari 2017.

I juni 2016 antog riksdagen vårändringsbudgeten som innehöll ytterligare 97 miljoner kronor för folkbildningens asylverksamhet, varav 72 miljoner kronor var öronmärkta för Vardagssvenska inom studieförbunden. Folkbildningsrådet beslutade den 8 juli om fördelning av medlen, sedan 300 000 kronor dragits av för Folkbildningsrådets administrativa kostnader. Studieförbunden hade ansökt om medel för verksamhet med cirka 84 000 deltagare. Folkbildningsrådet gjorde bedömningen att en deltagarplats borde ersättas med 3 000 kronor för att garantera god kvalitet. Anslaget räckte därmed till cirka 24 000 deltagare. Medlen fördelades efter en sammanvägning av studieförbundens ansökningar och Folkbildningsrådets bedömning av deras kapacitet att nå deltagare, som gjordes utifrån resultaten med verksamheten Svenska från dag ett. Alla tio studieförbund tilldelades medel. Slutlig fördelning skulle göras efter slutrapport 2017.

Vårändringsbudgeten innehöll även 25 miljoner kronor för folkhögskolornas verksamhet med Svenska från dag ett. Folkbildningsrådet beslutade den 5 augusti om en fördelning efter att folkhögskolorna lämnat in ansökningar och efter att 76 000 kronor dragits av för Folkbildningsrådets administrativa kostnader. Medlen fördelades till folkhögskolorna i form av ett belopp om 1 810 kronor per deltagarvecka. Beräkningen gjordes med utgångspunkt i hur anslaget till den ordinarie verksamheten beräknats med ett grundbelopp per deltagarvecka med påslag för en så kallad språkschablon. Därmed räckte medlen till 13 770 deltagarveckor. Folkhögskolornas ansökningar uppgick till cirka 32 000 deltagarveckor. Fördelningen gjordes så att alla de 75 folkhögskolor som sökt medel fick minst 60 deltagarveckor, om de inte sökt ett lägre antal. Därefter togs hänsyn till antalet asylsökande per län och till hur många deltagarveckor respektive folkhögskola hade ansökt om. Slutlig fördelning skulle göras efter slutrapport 2017.

I höständringsbudgeten tillkom ytterligare 65 miljoner kronor till verksamheterna. Folkbildningsrådet beslutade den 13 oktober att fördela medlen i de proportioner mellan studieförbund och folkhögskolor som fanns i det tidigare bidraget för 2016. Efter ansökningsförfarande fördelades 52 miljoner kronor till de nio studieförbund som ansökt, varav 36,4 miljoner till Svenska från dag ett och 15,6 miljoner till Vardagssvenska. Samtidigt fördelades 13 miljoner till Svenska från dag ett till alla de 49 folkhögskolor som ansökt i denna omgång och liksom tidigare fördelades medlen sedan först hänsyn tagits till andel mottagna asylsökande per län. Sammantaget beslutades om medel till 81 folkhögskolor under 2016.

I februari 2017 gjordes en slutlig fördelning av statsbidraget, baserad på genomförd verksamhet. Vissa överflyttningar av medel mellan studieförbunden gjordes och 2,8 miljoner kronor avsedda för Vardagssvenska avsattes för senare fördelning. Överflyttningar av medel gjordes också mellan de 74 folkhögskolor som slutligen kom att genomföra Svenska från dag ett.

Fördelning 2017

Riksdagen har inför 2017 beslutat om 175 miljoner kronor till folkbildningens verksamhet med asylsökande. Folkbildningsrådet har fått i uppdrag att fördela 170 miljoner kronor. Fördelningen har baserats på summorna av ansökta medel från de tio studieförbunden och från 95 folkhögskolor. Det resulterade i att studieförbunden fick 75 procent och folkhögskolorna 25 procent av medlen.

Studieförbundens 127,5 miljoner kronor fördelades i proportion till ansökta medel på följande sätt: 50 procent för unika deltagare i Vardagssvenska samt 30 procent för unika deltagare och 20 procent för antal studietimmar i Svenska från dag ett.

Folkhögskolornas 42,5 miljoner kronor har fördelats utifrån ansökningar om deltagarveckor. Liksom för 2016 har hänsyn tagits till Migrationsverkets statistik över hur många asylsökande som respektive län har tagit emot.

Liksom för 2016 görs en slutlig fördelning efter verksamhetsårets slut baserat på verksamhetens resultat.

Studieförbundens och folkhögskolornas interna beslut

Folkbildningsrådet har fördelat medel till studieförbunden centralt. Verksamheten har genomförts lokalt och där har besluten fattats om fördelning mellan de olika verksamhetstyperna och verksamhetsformerna.

Folkhögskolorna har tilldelats medel där deras geografiska läge haft betydelse, eftersom Folkbildningsrådet vid fördelningen har vägt in hur många mottagna asylsökande det fanns per län. Varje folkhögskola har sedan utformat verksamheten fritt avseende innehåll, metoder och anvisade verksamhetsformer. Möjligheterna har därför funnits att anordna allt från korta kurser om en dag till terminslånga kurser på heltid.

Som framgår av redogörelsen för fördelningsbesluten har både studieförbund och folkhögskolor byggt upp och utvidgat verksamheterna på mycket kort tid, efter en mycket snabb handläggning av Folkbildningsrådet. Exempelvis gavs information om möjligheterna att ansöka om medel för Vardags-

svenska för studieförbunden den 10 juni och om Svenska från dag ett för folkhögskolorna den 23 juni, ansökningarna skulle vara inne den 27 juni respektive den 1 augusti och beslut fattades den 8 juli respektive den 5 augusti. Verksamheten kunde i många fall starta någon eller några veckor senare. Då hade anordnarna hunnit fatta sina beslut om utbud och innehåll, rekrytera lärare och ledare, ordna lokaler och rekrytera deltagare.

Bilaga A:

Antal unika deltagare per verksamhetstyp och kommun

KOMMUN	SVENSKA FRÅN DAG ETT, STUDIEFÖRBUND	VARDAGS- SVENSKA, STUDIEFÖRBUND	SVENSKA FRÅN DAG ETT, FOLKHÖGSKOLA	SUMMA ¹
Ale	36	6		42
Alingsås	186	39	63	288
Alvesta	240	121	11	372
Aneby	66	0		66
Arboga	281	46		327
Arjeplog	15	0		15
Arvidsjaur	0	13		13
Arvika	445	137	10	592
Askersund	848	143		991
Avesta	862	165	24	1 051
Bengtstors	160	53		213
Berg	219	48		267
Bjuv	28	0		28
Boden	1 026	759	20	1 805
Bollebygd	7	0		7
Bollnäs	457	154		611
Borgholm	352	118		470
Borlänge	300	59		359
Borås	829	245		1 074
Botkyrka	163	47	28	238
Boxholm	21	0		21
Bromölla	6	0		6
Bräcke	151	13		164
Burlöv			13	13
Båstad	411	98		509
Dals-Ed	132	31		163
Danderyd	6	0		6
Degerfors	330	102		432
Dorotea	73	0		73

1 Obs att unika deltagare räknats per verksamhetstyp och då deltagare kunnat delta i alla tre verksamhetstyperna finns överlappningar

KOMMUN	SVENSKA FRÅN DAG ETT, STUDIEFÖRBUND	VARDAGS- SVENSKA, STUDIEFÖRBUND	SVENSKA FRÅN DAG ETT, FOLKHÖGSKOLA	SUMMA ¹
Eksjö	334	51	36	421
Emmaboda	124	100		224
Enköping	268	167		435
Eskilstuna	1 248	276		1 524
Eslöv	51	20		71
Fagersta	408	123		531
Falkenberg	1 312	435		1 747
Falköping	109	0		109
Falun	161	13		174
Filipstad	494	341		835
Finspång	345	235		580
Flen	582	240		822
Forshaga	80	25		105
Färgelanda	192	93	2	287
Gagnef	45	0		45
Gislaved	997	594		1 591
Gnesta	60	0		60
Gnosjö	581	4		585
Gotland	499	135	12	646
Grums	65	48		113
Grästorp	29	16		45
Gullspång	23	0		23
Gällivare	115	16		131
Gävle	465	233	26	724
Göteborg	2 914	358	248	3 520
Götene	1 477	346		1 823
Habo	92	37		129
Hagfors	479	10		489
Hallsberg	109	30		139
Halmstad	1 405	325		1 730
Hammarö	116	0		116
Haninge	98	0		98
Haparanda	716	156	41	913
Heby	13	0		13
Hedemora	335	42		377
Helsingborg	746	129		875
Herrljunga	10	0		10
Hjo	99	10	14	123
Hofors	254	148		402
Huddinge	499	47		546
Hudiksvall	197	52		249

1 Obs att unika deltagare räknats per verksamhetstyp och då deltagare kunnat delta i alla tre verksamhetstyperna finns överlappningar

KOMMUN	SVENSKA FRÅN DAG ETT, STUDIEFÖRBUND	VARDAGS- SVENSKA, STUDIEFÖRBUND	SVENSKA FRÅN DAG ETT, FOLKHÖGSKOLA	SUMMA ¹
Hultsfred	58	9		67
Hylte	161	14		175
Hällefors	329	0	43	372
Härjedalen	84	0	25	109
Härnösand	589	85	23	697
Härryda	266	77	43	386
Hässleholm	620	109		729
Höganäs	297	69		366
Högsby	131	13		144
Hörby	16	0		16
Höör	424	0		424
Jokkmokk	237	64		301
Järfälla	118	27	4	149
Jönköping	827	149	55	1 031
Kalix	217	28	48	293
Kalmar	350	95	25	470
Karlsborg	538	8		546
Karlshamn	429	75		504
Karlskoga	1 231	117	19	1 367
Karlskrona	909	142	22	1 073
Karlstad	784	259		1 043
Katrineholm	25	0	325	350
Kil	8	0		8
Kinda	31	0	28	59
Kiruna	448	219	14	681
Klippan	167	58		225
Kramfors	1 100	29	11	1 140
Kristianstad	877	345	54	1 276
Kristinehamn	540	50		590
Krokom	264	6		270
Kumla	113	30		143
Kungsbacka	112	19	18	149
Kungsör	224	51		275
Kungälv	108	26		134
Köping	122	29		151
Laholm	365	56		421
Landskrona	227	17		244
Laxå	473	144		617
Lekeberg	82	16		98
Leksand	135	20		155
Lerum	14	0		14

1 Obs att unika deltagare räknats per verksamhetstyp och då deltagare kunnat delta i alla tre verksamhetstyperna finns överlappningar

KOMMUN	SVENSKA FRÅN DAG ETT, STUDIEFÖRBUND	VARDAGS- SVENSKA, STUDIEFÖRBUND	SVENSKA FRÅN DAG ETT, FOLKHÖGSKOLA	SUMMA ¹
Lessebo	377	114		491
Lidingö	7	0		7
Lidköping	306	38		344
Lilla Edet	0	15		15
Lindesberg	1 072	172		1 244
Linköping	450	72		522
Ljungby	106	18		124
Ljusdal	418	55		473
Ljusnarsberg	367	85		452
Ludvika	944	429		1 373
Luleå	145	9	5	159
Lund	162	5		167
Lycksele	229	70		299
Lysekil	655	61		716
Malmö	1 559	630	111	2 300
Malung-Sälen	236	31	29	296
Malå	6	0		6
Mariestad	188	194		382
Mark	228	23		251
Markaryd	47	0		47
Mellerud	471	199		670
Mjölby	79	0		79
Mora	74	49	17	140
Motala	83	8		91
Multsjö	65	22		87
Munkedal	260	63		323
Munkfors	131	0		131
Mölnadal	96	24	10	130
Mönsterås	39	0		39
Mörbylånga	195	57	47	299
Nora	107	10		117
Norberg	432	84	59	575
Nordanstig	72	17		89
Nordmaling	84	14		98
Norrköping	1 747	335	23	2 105
Norrtälje	396	71		467
Norsjö	42	0		42
Nybro	852	299		1 151
Nykvarn	34	7		41
Nyköping	504	41	47	592
Nynäshamn	4	0		4

1 Obs att unika deltagare räknats per verksamhetstyp och då deltagare kunnat delta i alla tre verksamhetstyperna finns överlappningar

KOMMUN	SVENSKA FRÅN DAG ETT, STUDIEFÖRBUND	VARDAGS- SVENSKA, STUDIEFÖRBUND	SVENSKA FRÅN DAG ETT, FOLKHÖGSKOLA	SUMMA ¹
Nässjö	877	222		1 099
Olofström	329	72	19	420
Orsa	245	33		278
Orust	143	132		275
Oskarshamn	697	209	124	1 030
Ovanåker	256	103		359
Oxelösund	55	51		106
Pajala	83	0		83
Partille	41	0		41
Perstorp	80	0		80
Piteå	291	303	118	712
Ragunda	159	36		195
Robertsfors	46	0		46
Ronneby	717	205	9	931
Rättvik	177	0		177
Sala	318	62		380
Sandviken	264	120	56	440
Sigtuna	83	10		93
Simrishamn	900	307		1 207
Sjöbo	6	7		13
Skara	478	214		692
Skellefteå	727	314	18	1 059
Skinnskatteberg	120	8		128
Skurup	15	6	18	39
Skövde	57	45		102
Smedjebacken	76	0		76
Sollefteå	435	66		501
Sollentuna	7	0		7
Solna	6	0		6
Sorsele	31	11		42
Sotenäs	127	0		127
Stenungsund	352	149		501
Stockholm	2 581	1 093	201	3 875
Storfors	9	36		45
Storuman	87	0		87
Strängnäs	322	38		360
Strömstad	151	146		297
Strömsund	100	29		129
Sundbyberg	137	10	61	208
Sundsvall	833	51	51	935
Sunne	503	42		545

1 Obs att unika deltagare räknats per verksamhetstyp och då deltagare kunnat delta i alla tre verksamhetstyperna finns överlappningar

KOMMUN	SVENSKA FRÅN DAG ETT, STUDIEFÖRBUND	VARDAGS- SVENSKA, STUDIEFÖRBUND	SVENSKA FRÅN DAG ETT, FOLKHÖGSKOLA	SUMMA ¹
Surahammar	271	86		357
Svalöv	157	45	29	231
Svedala	21	0		21
Svenljunga	257	64		321
Säffle	268	86		354
Säter	17	18		35
Sävsjö	260	161		421
Söderhamn	1 067	266		1 333
Söderköping	5	0		5
Södertälje	480	198	19	697
Sölvesborg	431	58		489
Tanum	67	0		67
Tibro	35	0		35
Tidaholm	76	0		76
Tierp	62	0		62
Timrå	249	0		249
Tingsryd	79	37		116
Tjörn	175	21		196
Tomelilla	113	15	77	205
Torsby	599	199		798
Torsås	195	95		290
Tranemo	90	0		90
Tranås	205	27		232
Trelleborg	143	32		175
Trollhättan	20	0	4	24
Trosa	20	0	88	108
Täby	145	80		225
Töreboda	140	73		213
Uddevalla	449	254	20	723
Ulricehamn	151	41		192
Umeå	731	190	16	937
Upplands Väsby	26	11		37
Uppsala	1 299	314	22	1 635
Uppvidinge	164	39		203
Vadstena	22	0		22
Vaggeryd	214	28		242
Valdemarsvik	159	52		211
Vallentuna	29	0		29
Vansbro	161	54		215
Vara	57	0		57
Varberg	968	224	144	1 336

1 Obs att unika deltagare räknats per verksamhetstyp och då deltagare kunnat delta i alla tre verksamhetstyperna finns överlappningar

KOMMUN	SVENSKA FRÅN DAG ETT, STUDIEFÖRBUND	VARDAGS- SVENSKA, STUDIEFÖRBUND	SVENSKA FRÅN DAG ETT, FOLKHÖGSKOLA	SUMMA ¹
Vetlanda	327	112	40	479
Vilhelmina	101	33		134
Vimmerby	139	20		159
Vindeln	298	13	31	342
Vingåker	163	38		201
Vårgårda	86	0		86
Vänersborg	1 663	455		2 118
Vännäs	69	0		69
Värnamo	213	105		318
Västervik	90	0		90
Västerås	2 304	834	174	3 312
Växjö	794	132		926
Ydre	7	0		7
Ystad	869	310		1 179
Åmål	162	68		230
Ånge	959	240	13	1 212
Åre	611	48	167	826
Årjäng	245	26		271
Åsele	185	63		248
Åstorp	102	19		121
Ätvidaberg	72	24		96
Älmhult	214	15		229
Älvdalen	161	110		271
Älvkarleby	20	0		20
Älvsbyn	202	58	47	307
Ängelholm	80	20		100
Öckerö	4	0		4
Ödeshög	143	45		188
Örebro	1 129	278	54	1 461
Örkellunga	155	18		173
Örnsköldsvik	849	125	108	1 082
Östersund	285	76		361
Österåker	14	0		14
Östhammar	38	7		45
Östra Göinge	998	0		998
Överkalix	105	20		125
Övertorneå	55	0	55	110
Total	90 024	23 238	3 436	116 698

- 1 Obs att unika deltagare räknats per verksamhetstyp och då deltagare kunnat delta i alla tre verksamhetstyperna finns överlappningar

Bilaga B:

Tabell över asylverksamheten

länsvis

	MIGRATIONSVERKET'S MOTTAGNINGSSYSTEM				ANTAL UNIKA DELTAGARE PER VERKSAMHETSTYP			
	ANTAL 1 JAN 2016	ANDEL HELA RIKET	ANTAL 1 JAN 2017	ANDEL HELA RIKET	SVENSKA			
					SVENSKA FRÅN DAG ETT, SVENSKA STUDIE- FÖRB.	VAR- DAGS- SVENSKA STUDIE- FÖRB.	SVENSKA FRÅN DAG ETT, FOLK- HÖGSK.	ANDEL HELA RIKET SUMMA ¹
Hela riket	181 869	100%	122 686	100%	90 024	23 238	3 118	116 380
Stockholms län	21 944	12%	16 303	13%	4 833	1 601	362	6 796
Uppsala län	3 908	2%	2 646	2%	1 700	488	0	2 188
Södermanlands län	6 685	4%	4 439	4%	2 979	684	419	4 082
Östergötlands län	6 383	4%	4 044	3%	3 164	771	51	3 986
Jönköpings län	6 963	4%	4 859	4%	5 058	1 512	131	6 701
Kronobergs län	4 790	3%	3 630	3%	2 021	476	11	2 508
Kalmar län	9 348	5%	6 427	5%	3 222	1 015	149	4 386
Gotlands län	1 066	1%	547	0%	499	135	12	646
Blekinge län	4 069	2%	2 867	2%	2 815	552	50	3 417
Skåne län	20 979	12%	12 600	10%	9 230	2 259	239	11 728
Hallands län	5 552	3%	3 675	3%	4 323	1 073	18	5 414
Västra Götalands län	28 175	15%	18 364	15%	14 114	3 587	367	18 068
Värmlands län	8 884	5%	5 485	4%	4 766	1 259	0	6 025
Örebro län	7 999	4%	5 147	4%	6 190	1 127	148	7 465
Västmanlands län	5 938	3%	3 733	3%	4 480	1 323	233	6 036
Dalarnas län	8 442	5%	5 296	4%	3 929	1 023	112	5 064
Gävleborgs län	7 289	4%	5 008	4%	3 450	1 148	111	4 709
Västernorrlands län	7 865	4%	5 792	5%	5 014	596	146	5 756
Jämtlands län	4 033	2%	2 749	2%	1 873	256	205	2 334
Västerbottens län	4 249	2%	3 520	3%	2 709	708	65	3 482
Norrbottnens län	7 308	4%	5 555	5%	3 655	1 645	289	5 589

1 Obs att summan unika deltagare egentligen är lägre eftersom många deltagare gått flera slags kurser och hos olika anordnare

Bilaga C:

Tabeller över fördelning av bidrag 2016

Fördelning av bidrag 2016 per folkhögskola avseende verksamhet med asylsökande och vissa nyanlända

FOLKHÖGSKOLA	KRONOR	FOLKHÖGSKOLA	KRONOR
Bergslagens folkhögskola	501 370	Kalix folkhögskola	293 220
Birkagårdens folkhögskola	1 279 670	Karlskoga folkhögskola	251 590
Blekinge folkhögskola	238 920	Kvarnby folkhögskola	1 413 610
Bollnäs folkhögskola	369 240	Leksands folkhögskola	318 560
Botkyrka folkhögskola	104 980	Liljeholmens folkhögskola	253 400
Bäckedals folkhögskola	443 450	Litorina folkhögskola	557 480
Dalkarlså folkhögskola	438 020	Ljungkile folkhögskola	314 940
Dalslands folkhögskola	191 860	Löftadalens folkhögskola	390 960
Fellingsbro folkhögskola	57 920	Malmfältens folkhögskola	235 300
Folkhögskolan i Angered	1 062 470	Malungs folkhögskola	184 620
Fornby folkhögskola	646 170	Mariannelunds folkhögskola	441 640
Framnäs folkhögskola	244 350	Marieborg	414 490
Fridhems folkhögskola	749 340	Medlefors folkhögskola	390 960
Furuboda folkhögskola	255 210	Mellansels folkhögskola	740 290
Färnebo folkhögskola	912 240	Mo Gårds folkhögskola	456 120
Glokala folkhögskolan	476 030	Mora folkhögskola	436 210
Gotlands folkhögskola	269 690	Mångkulturella finska folkhögskolan	2 065 210
Grimslövs folkhögskola	285 980	Nyköpings folkhögskola	543 000
Hjo folkhögskola	354 760	Oskarshamns folkhögskola	622 640
Hjälmarreds folkhögskola	633 500	PRO:s folkhögskola	376 480
Hola folkhögskola	219 010	S:t Ignatios folkhögskola	282 360
Hyllie Park folkhögskola	443 450	Sjöviks folkhögskola	347 520
Hällefors folkhögskola	828 980	Skeppsholmens fhsk	222 630
Härnösands folkhögskola	99 550	Skurups folkhögskola	441 640
Högalids folkhögskola	575 580	Stadsmissionens folkhögskola	229 870
Ingesunds folkhögskola	142 990	Stensunds folkhögskola	398 200
Jakobsbergs folkhögskola	72 400	Sundbybergs folkhögskola	410 870
June folkhögskola	537 570	Sunderby folkhögskola	389 150
Jämshögs folkhögskola	300 460	Sverigefinska folkhögskolan	313 130
Kaggeholms folkhögskola	1 563 840		

FOLKHÖGSKOLA	KRONOR
Södra Vätterbygdens folkhögskola	343 900
Tornedalens folkhögskola	466 980
Wendelsbergs folkhögskola	1 952 990
Vindels folkhögskola	358 380
Västerbergs folkhögskola	38 010
Västerås folkhögskola	892 330
Ålsta folkhögskola	1 310 440
Åredalens folkhögskola	557 480
Åsa folkhögskola	499 560
Ädelfors folkhögskola	512 230
Älvsby folkhögskola	193 670
Ölands folkhögskola	595 490
Önnestads folkhögskola	638 930
Örebro folkhögskola	845 270
Österlens folkhögskola	676 940

**Fördelning av bidrag 2016 per
studieförbund avseende
verksamhet med asylsökande och
vissa nyanlända**

STUDIEFÖRBUND	KRONOR
ABF	65 603 917
Bilda	14 440 195
Folkuniversitetet	12 847 962
Ibn Rushd	4 040 444
Kulturens	267 002
Medborgarskolan	21 921 102
NBV	34 096 328
Sensus	18 364 242
Studiefrämjandet	21 051 183
Vuxenskolan	30 149 825

Bilaga D: Uppdragsbeskrivning

UPPFÖLJNING AV FOLKBILDNINGSVERSAMHET MED ASYLSÖKANDE 2016

Bakgrund

Riksdagens beslut om vårändringsbudgeten 2015 innebar att ett anslag, 14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen, om 30 miljoner kronor tillfördes utgiftsområdet 17 i statens budget.

Anslaget fick användas av studieförbunden för "avgiftsfria verksamheter som syftar till att stärka kunskaper i svenska och om samhället och till att främja deltagande i arbets- och samhällslivet". Verksamheten benämndes Svenska från dag ett. Anslaget avsåg "asylsökande samt personer som fått uppehållstillstånd och bor kvar i Migrationsverkets anläggningsboende".

"Syftet med statsbidraget är att ge en meningsfull sysselsättning under asyltiden och påskynda en framtida etablering i arbets- och samhällslivet för dem som beviljas uppehållstillstånd."

Verksamheten reglerades genom förordningen (2015:521)³, ur vilket ovanstående citat är hämtade, samt Folkbildningsrådets dokument Villkor och fördelning. Dnr. 149.2015.092. Se även bilaga 1.

Regeringens extra tilläggsbudget 2015 (proposition 2015/16:47) fastställdes av riksdagen 9 december samma år. Därmed beslutades om ytterligare 75 miljoner kronor till verksamheten. 25 miljoner av dessa fördelades av Folkbildningsrådet för deltagare 2015 och resterande 50 miljoner för 2016. Utöver dessa medel avsattes 50 miljoner i budgetpropositionen inför 2016. Sam-

3 Ur förordningen (2015:521) om statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare

manlagt fanns således 100 miljoner kronor till studieförbundens verksamhet Svenska från dag ett under 2016.

Vårändringsbudgeten 2016 innebar en förstärkning om ytterligare 97 miljoner kronor till folkbildningsverksamhet med asylsökande. 25 av dessa avsattes för folkhögskolorna att genomföra kurser i Svenska från dag ett. 75 skolor sökte, och fick medel för denna verksamhet. 72 miljoner avsåg ytterligare insatser av studieförbunden i form av en studiecirkel om 40 timmar kallad Vardagssvenska.

Regeringens förslag till höständringsbudget 2016 innebär en förstärkning om 65 mnkr. Både studieförbund och folkhögskolor erbjuds att söka ytterligare medel.

Dessa ytterligare insatser kan genomföras under tiden 160815 – 161231 och regleras av en ändring av förordningen (2015:521) samt Folkbildningsrådets villkor och kriterier för respektive verksamhet.

All statsbidragsberättigad verksamhet på folkhögskola och studieförbund omfattas av statens fyra syften med stödet till folkbildningen, att:

- stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin
- bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen
- bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället
- bidra till att bredda intresset för och delaktigheten i kulturlivet.

Förordningen (2015:521) föreskriver att:

7 § Den som tagit emot statsbidrag enligt denna förordning ska redovisa för Folkbildningsrådet hur medlen har använts. Redovisningen ska innehålla en redogörelse för den verksamhet som medlen använts till och de resultat som uppnåtts.

8 § Folkbildningsrådet ska i sin årsredovisning lämna en samlad bild av vilka som fått statsbidrag enligt denna förordning och med vilka belopp.

Folkbildningsrådet ska dessutom senast den 1 april varje år till regeringen lämna en sammanfattande redogörelse för den verksamhet som det utbetalade bidraget använts till och, om möjligt, ge en samlad bedömning av bidragets effekter i förhållande till dess syfte.

Statsbidragsberättigad folkbildningsverksamhet med asylsökande

1a. Studieförbundens verksamhet Svenska från dag ett

Verksamheten omfattar tiden 150801 – 161231. Studieförbundens verksamhet har genomförts som studiecirkelar samt annan folkbildningsverksamhet. Maximalt 10 % av verksamheten har kunnat genomföras som annan folkbildningsverksamhet. Se Villkor och fördelning Dnr. 149.2015.092 samt Villkor och redovisning Dnr. 17.2016.092. Innehåll och upplägg har varit mycket varierande. Se rapporterna: Folkbildning med asylsökande – Studieförbundens särskilda insatser 2015 Folkbildningsrådet 2016, samt Svenska från dag 1. Studieförbunden i samverkan 2016.

1b. Folkhögskolornas verksamhet Svenska från dag ett

Folkhögskolornas verksamhet inom Svenska från dag ett, kan läggas upp som kortkurser eller långa kurser. Den omfattar tiden 160815 – 161231. Se Villkor avseende statsbidrag till särskilda insatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare; Svenska från dag ett på folkhögskola 2016. 2016-06-23. Dnr. 220.2016.191

2. Studieförbundens verksamhet Vardagssvenska

Verksamheten Vardagssvenska genomförs enbart i verksamhetsformen studie-cirkel under tiden 160815 – 161231, och ska omfatta 40 studietimmar samt följa en angiven studieplan. Målet är att deltagarna ska lära sig grunderna i svenska språket så att man de göra sig förstådda, och förstå andra, i olika vardagssituationer. Se Preliminära villkor och redovisning Vardagssvenska 2016. Dnr. 187.2016.092

Tidigare genomförd uppföljning

I juni 2016 redovisade Folkbildningsrådet verksamheten med asylsökande 2015 i rapporten: Folkbildning med asylsökande – Studieförbundens särskilda insatser 2015. Studieförbunden i samverkan har beskrivit verksamheten i rapporten: Svenska från dag 1.

Uppföljningens syfte, mål och frågeområden

Uppföljningens syfte

Denna uppföljning görs eftersom Folkbildningsrådet har att, senast 170401,

lämna en sammanfattande redogörelse till regeringen för den verksamhet anslaget beviljats.

Uppföljningens mål

Uppföljningen ska:

- Vara en redogörelse för studieförbundens och folkhögskolornas verksamhet med asylsökande 2016 och ge en samlad bedömning av bidragets effekter i förhållande till dess syften.

Därför ska uppföljningen belysa resultat på deltagar- och samhällsnivå, effekter av studieförbundens och folkhögskolornas verksamhet med asylsökande i förhållande till syftena med statsbidraget samt verksamheternas mål att stärka kunskaper i svenska språket och om samhället samt till att främja deltagande i arbets- och samhällslivet. Därutöver ska uppföljningen även beskriva hur denna uppdragsverksamhet påverkat, och påverkats av, studieförbundens och folkhögskolornas ordinarie folkbildningsverksamhet.

Angelägna frågeområden

Den övergripande frågan är: Vilken var ”bidragets effekter i förhållande till dess syfte” § 8. Frågan ska belysas ur deltagarperspektiv. Skillnader mellan kvinnors och mäns förutsättningar för deltagande och erfarenheter ska även belysas.

Ytterligare exempel på frågeställningar som uppföljningen ska söka svar på (se även analysmodellen):

- Upplevde deltagarna att verksamheten var meningsfull? ”Syftet med statsbidraget är att ge en meningsfull sysselsättning..”
- Vilken skillnad har det varit mellan Vardagssvenska och Svenska från dag ett i studieförbunden?
- I vilka former verksamheten genomförts/Vilken pedagogisk mångfald som funnits?
- Var (i vilka lokaler) och varför verksamheten genomförts? Hur har det påverkat förutsättningarna för verksamheten respektive deltagarna och deltagande?
- Hur kvaliteten i verksamheten säkrats i förhållande till uppdragets syfte och mål? Frågan skall besvaras av studieförbund och folkhögskolor i deras redovisningar 170201.

- Hur Svenska från dag ett skiljt sig från liknande verksamhet genomförs av civilsamhällesorganisationer. Hur tydligt var anordnarskapet, vilka mer- värden skapade studieförbund och folkhögskolor?
- Uppdrag inom folkbildningen; -Hur har verksamheten inverkat på ordinarie folkbildningsverksamhet och omvänt? Har verksamheten varit ”en gökunge”?
- Fanns ett lärandeperspektiv i verksamheten?

Metod och urval

Uppföljningen genomförs genom intervjuer, och statistik samt analys av ”styrkedjan” i dokument rörande verksamheten. Alltså vilka dokument som styr och reglerar verksamheten samt deras inbördes status. Tillämpliga dokument listas i bilaga 1.

Statistiskt underlag och dokumentanalys används för att ge en beskrivning av verksamheten. Den kvalitativa uppföljningen görs i första hand med deltagare (tolk bör användas). I andra hand med studieförbundens tio kontaktpersoner för asylverksamhet, samt verksamhetsansvariga lokalt/regionalt, respektive folkhögskolors och studieförbunds ledningar/kursansvariga.

2 x 15 individuella intervjuer samt 3 – 4 fokusgrupper.

Analysmodell Hur belyser insamlat material respektive skärningspunkter i följande matris?		Individ	Studieförbund	Folkhögskolor	Samhälle
Att genomföra verksamhet i syfte att:	stärka kunskaper i svenska				
	stärka kunskaper om samhället				
	främja deltagande i arbetslivet				
	främja deltagande i samhällslivet				
Uppdrag inom folkbildningen. Hur har verksamheten inverkat på ordinarie folkbildningsverksamhet och omvänt?					

Avgränsningar

Frågeställningar som ställt vid tidigare undersökningar behöver inte återupprepas vid denna uppföljning. Se bilaga 2.

Omfattning

Projektets slutprodukt är en rapport om ca 30 – 40 sidor.

Kopplingar till andra projekt och uppdrag

Uppföljningen samordnas med uppföljningen av folkhögskolornas Etablerings- och Studiemotiverande kurser.

Tanken är att som nästa steg, göra en metautvärdering avseende Studiemotiverande- och Etableringskurs på folkhögskola samt verksamheterna med asylsökande.

Projektorganisation

- Projektägare: Generalsekreteraren Folkbildningsrådet.
- Styrgrupp: Eva Åström, Torvald Åkesson, Lena Östlund och Ingela Johansson.
- Projektledare och projektgrupp: Mats Bernerstedt vilken tillsammans med Marie Håkansson utgör projektgrupp.

Tidsplan

Omfattning:

När	Vad	Omfattning per månad	Omfattning per månad
		Mats Bernerstedt	Marie Håkansson
Oktober	Uppstart. Upprätta detaljplan. Intervjuer	50 %	20 %
November	Intervjuer, dokumentanalys	50 %	20 %
December	Intervjuer, delrapport	50 %	20 %
Januari	Resultatsammanställning och analys	50 %	20 %
Februari	Resultatsammanställning, analys, rapportskrivning	100 %	100 %
1–15 mars	Rapportskrivning	50 %	25 %
161001–170315	Sammanlagd arbetsinsats	350 %	105 %

Milstolpar:

- 161014 Workshop med studieförbundens kontaktpersoner för verksamhet med asylsökande.
- 170109 Delrapport presenteras för styrgrupp och Generalsekreterare.
- 170201 Tio studieförbund och 75 folkhögskolor har lämnat skriftliga kvalitetsredovisningar. (För studieförbundens verksamhet Svenska från dag ett gäller formellt 170210) Verksamhetsstatistik 2016 klar.
- 170315 Färdig rapport lämnad till projektägaren.
- 170401 Rapport inlämnad till departementet.

Kommunikation

Rapporten ska kunna utgöra underlag till presentationer t.ex. vid Almedalen. Folkbildningsrådets kommunikationsansvariga bevakar hur uppföljningsrapporten i övrigt kan vara lämplig att användas i olika sammanhang och sörjer för att kommunikationsplan upprättas för detta ändamål.

I budget avsätts medel för enkelt tryck.

Uppföljningens rapport ska lämnas till Utbildningsdepartementet före 170401. Kopia på rapporten skickas till intressenter som:

- Migrationsverket
- Folkbildningsrådets styrelse
- Studieförbunden i samverkan
- RIO och SKL
- Folkhögskolor
- Studieförbund
- Länsbildningsförbund
- En kommunikationsplan ska utarbetas tillsammans med kommunikationsansvarig på Folkbildningsrådet.

I budget avsätts medel för enkelt tryck.

Budget

Budgetposter

- Två utredare totalt 5,05 tjänst okt - mars
- Tolk 50 tim
- Transkribering 60 tim
- Resekostnad

- Statistikuttag SCB
- Möteskostnader
- Rapportproduktion
- Kostnaden täcks inom ramen för Folkbildningsrådets administrativa del av anslaget.

Bilaga 1

Relevanta dokument

1. I juni 2016 redovisade Folkbildningsrådet verksamheten med asylsökande 2015 i rapporten: Folkbildning med asylsökande – Studieförbundens särskilda insatser 2015
2. Studieförbunden i samverkan har beskrivit verksamheten rapporten: Svenska från dag 1.
3. Statsbidrag till folkhögskolor. Kriterier och fördelningsprinciper.
4. Statsbidrag till studieförbund. Villkor, kriterier och fördelning.
5. Villkor och fördelning 2015-07-14 Dnr 149.2015.092
6. Ansökan angående tillkommande medel. 2015-11-12 Dnr. 149.2015.092
7. Villkor och redovisning 2016. 2016-03-01, rev 2016-06-22. Dnr. 17.2016.092
8. Villkor avseende statsbidrag till särskilda insatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare; Svenska från dag ett på folkhögskola 2016. 2016-06-23. Dnr. 220.2016.191. Villkor och redovisning Vardagssvenska 2016 2016-06-13. Dnr. 187.2016.192

I JUNI 2015 FICK FOLKBILDNINGEN medel för verksamhet med asylsökande och vissa nyanlända invandrare. Folkbildningsrådet har fördelat bidraget och beslutat om villkor för verksamheterna Svenska från dag ett och Vardagssvenska.

Den här uppföljningsrapporten visar att under 2016 deltog närmare 80 000 personer i folkhögskolornas och studieförbundens verksamhet med asylsökande. Det är 55 procent av målgruppen. Uppföljningen visar också att folkbildningens verksamhet har underlättat vägen in i det svenska arbets- och samhällslivet för dem som beviljas uppehållstillstånd.

Uppföljningen har genomförts av Mats Bernerstedt, Uppdrag Rörelse och Marie Håkansson, m-dok.